श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ मार्गशीर्षमाहात्म्यप्रारम्भः ॥ देवकीनंदनंकृष्णंजगदानंदकारकम् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंवंदेमा
धवंभक्तवत्सलम् ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ श्वेतद्वीपेसुखासीनंदेवदेवंरमापतिम् ॥ चतुर्वक्त्रोनमस्कृत्यपप्रच्छपितरंत
दा ॥ २ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ हृषीकेशजगद्धातःपुण्यश्रवणकीर्तन ॥ पृष्टंयद्ब्रूहिदेवेशसर्वज्ञसकलेश्वर ॥ ३ ॥ मासानांमा
र्गशीर्षोऽहमित्युक्तंभवतापुरा ॥ तस्यमासस्यमाहात्म्यंज्ञातुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ४ ॥ कोदेवस्तस्यकिंदानंकथंस्ना
नंविधिश्चकः ॥ पुरुषैस्तत्रकिंकार्यंभोक्तव्यंकिंरमापते ॥ ५ ॥ वक्तव्यंकिंतथापूजाध्यानमंत्रादिकंचयत् ॥ तत्रय
त्क्रियतेकर्मतत्सर्वंब्रूहिमेऽच्युत ॥ ६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयाब्रह्मन्सर्वलोकोपकारिणा ॥ यस्मिन्कृतेकृ
तंसर्वमिष्टापूर्तादिकंभवेत् ॥ ७ ॥ सर्वयज्ञेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिमार्गशीर्षेकृतेसुत ॥
॥ ८ ॥ तुलापुरुषदानाद्यैर्यत्फलंलभतेनरः ॥ तत्फलंप्राप्यतेपुत्रमाहात्म्यश्रवणात्किल ॥ ९ ॥ यज्ञाध्ययनदानाद्यैःस
र्वतीर्थावगाहनैः ॥ सन्यासेनचयोगेननाहंवश्योभवंनृणाम् ॥ १० ॥ स्नानेनदानेनचपूजनेनध्यानेनमौनेनजपा
दिभिश्च ॥ वश्योयथामार्गशिरेचमासितथानचान्येषुचगुह्यमुक्तम् ॥ ११ ॥ अन्यैर्धर्मादिभिः कृत्वागोपितंमार्ग
शीर्षकम् ॥ मत्प्राप्तेःकारणंमत्वादेवैःसर्वनिवासिभिः ॥ १२ ॥ येकेचित्पुण्यकर्माणो ममभक्तिपरायणाः ॥

तेषामवश्यंकर्तव्योमार्गशीर्षोमदापनः ॥ १३ ॥ मार्गशीर्षंनकुर्वंतियेनराभारताजिरे ॥ पापरूपाश्चतेज्ञेयाःक
लिकालविमोहिताः ॥ १४ ॥ अष्टस्वपिचमासेषुयत्फलंलभतेनरः ॥ तत्फलंप्राप्यतेवत्समाघेमकरगेरवौ ॥ १५ ॥
माघाच्छतगुणंपुण्यंवैशाखेमासिलभ्यते ॥ तस्मात्सहस्रगुणितंतुलासंस्थेदिवाकरे ॥ १६ ॥ तस्मात्कोटिगुणं
पुण्यंवृश्चिकस्थेदिवाकरे ॥ मार्गशीर्षोधिकस्तस्मात्सर्वदाचममप्रियः ॥ १७ ॥ उषस्युत्थाययोमर्त्यःस्नानं
विधिवदाचरेत् ॥ तुष्टोऽहंतस्ययच्छामिस्वात्मानमपिपुत्रक ॥ १८ ॥ अत्राप्युदाहरंतीदंशृणुपुत्रकथा
नकम् ॥ नंदगोपोमहात्मावैख्यातोयोभूतलेभवत् ॥ १९ ॥ तस्यवैगोकुलेरम्येगोपकन्याःसहस्रशः ॥ तासां
चित्तंचमद्रूपेलग्नमासीत्पुराऽनघ ॥ २० ॥ तासांबुद्धिर्मयादत्तामार्गशीर्षावगाहने ॥ ततस्ताभिःकृतंस्नानंप्रातः
कालेयथाविधि ॥ २१ ॥ पूजाकृताहविष्यान्नंभुक्तंताभिःकृतानतिः ॥ एवंकृतेनविधिनाप्रसन्नोऽहंततोऽनघ ॥ २२ ॥
वरोदत्तोमयात्मावैतासांतुष्टेनवैकिल ॥ तस्मान्नरैस्तुकर्तव्योमार्गशीर्षोयथाविधि ॥ २३ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणेब्रह्म
विष्णुसंवादेमार्गशीर्षमाहात्म्येप्रथमोऽध्यायः ॥१॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ त्वयोक्तोविधिसंयुक्तोमार्गशीर्षोमदापनः ॥ कोवि
धिस्तस्यदेवेशसर्वमेब्रूहिकेशव ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ रात्रावंतेसमुत्थायउपस्पृश्ययथाविधि ॥ नमस्कृत्वा

गुरुंस्वीयंसंस्मरेन्मामतंद्रितः ॥२॥ सहस्रनामभिर्भक्त्याकीर्तयेद्वाग्यतःशुचिः ॥ बहिर्ग्रामात्समुत्सृज्यमलमूत्रंयथा
विधि ॥३॥ शौचंकृत्वायथान्यायमाचम्यप्रयतःशुचिः ॥ दंतधावनपूर्वंचस्नानंकृत्वायथाविधि ॥४॥ आदायतुलसी
मूलमृदंतत्पत्रसंयुताम् ॥ मूलमंत्रेणाभिमंत्र्यगायत्र्यावामहामते ॥५॥ मंत्रेणैवानुलिप्तांगःस्नायादप्स्वघमर्षणम् ॥
अनुद्धृतैरुद्धृतैर्वाजलैःस्नानंविधीयते ॥ ६ ॥ तीर्थंप्रकल्पयेद्विद्वान्मंत्रेणानेनमंत्रवित् ॥ ॐनमोनारायणायेतिमूलमं
त्रउदाहृतः ॥ ७ ॥ दर्भपाणिस्तुविधिनाआचांतःपुरतःशुचिः ॥ चतुर्हस्तसमायुक्तंचतुरस्रंसमंततः ॥८॥ प्रकल्प्या
वाहयेद्गंगामेभिर्मंत्रैर्विचक्षणः ॥ विष्णुपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुदेवता ॥९॥ त्राहिनस्त्वांनमस्तस्मादाजन्ममरणां
तिकम् ॥ तिस्रःकोट्योर्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् ॥ १० ॥ दिविभुव्यंतरिक्षेचतानितेसंतिजाह्नवि ॥ नंदिनीत्येवते
नामदेवेषुनलिनीतिच ॥११॥ दक्षपुत्रीचाविहगाविश्वगायोगिनांमता ॥ विद्याधरीसुप्रसन्नातथालोकप्रसादिनी ॥१२॥
क्षेमाचजाह्नवीचैवशांताशांतिप्रदायिनी ॥ एतानिपुण्यनामानिस्नानकालेसदापठेत् ॥ १३ ॥ सदासंनिहितातत्रगं
गात्रिपथगामिनी ॥ सप्तवाराभिजप्तेनकरसंपुटयोजितम् ॥ १४ ॥ मूर्ध्नाकृतांजलिर्भूयस्त्रिचतुःपंचसप्तवा ॥ स्नानंकु
र्यान्मृदातद्वदामंत्र्यातुविधानतः ॥ १५ ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतं

कृतम् ॥ १६ ॥ उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥ नमस्तेसर्वभूतानांप्रभवारणिसुव्रते ॥ १७ ॥ एवंस्नात्वाततः
पश्चादाचम्यचविधानतः ॥ उत्थायवाससीशुक्लेकूलेवैपरिधायच ॥ १८ ॥ आचम्यतर्पयेद्देवान्पितॄंश्चैवऋषींस्तथा ॥
निष्पीड्यवस्त्रमाचम्यधौतवस्त्रेणवेष्टितः ॥ १९ ॥ विमलांमृत्तिकांरम्यामादायद्विजसत्तम ॥ मंत्रेणैवाभिमंत्र्याथल
लाटादिषुवैष्णवः ॥ २० ॥ धारयेदूर्ध्वपुंड्राणियथासंख्यमतंद्रितः ब्रह्मन्द्वादशपुंड्राणिब्राह्मणः सततंवहेत् ॥ २१ ॥
चत्वारिभूभृतांपुत्रपुंड्राणिद्वेविशांस्मृते ॥ एकंपुंड्रंचनारीणांशूद्राणांचविधीयते ॥ २२ ॥ ललाटेउदरेचैववक्षोवैकुं
ठकूबरे ॥ कुक्ष्योर्बाह्वोःकर्णयोश्चपृष्ठेत्रिकेचवैशिरः ॥ २३ ॥ तिलकाद्वादशप्रोक्ताब्राह्मणस्यसदाऽनघ ॥ ललाटेहृ
दिबाह्वोश्चक्षात्रः पुंड्राणिधारयेत् ॥ २४ ॥ ललाटेहृदयेवैश्योभालेवैशूद्रयोषिताम् ॥ ललाटेकेशवंध्यायेन्नारायणम
थोदरे ॥ २५ ॥ वक्षःस्थलेमाधवंचगोविंदंकंठकूबरे ॥ विष्णुंचदक्षिणेकुक्षौबाहौचमधुसूदनम् ॥ २६ ॥ त्रिविक्रमं
कर्णमूलेवामनंवामपार्श्वके ॥ श्रीधरंवामबाहौचहृषीकेशंचकर्णके ॥ २७ ॥ पृष्ठेतुपद्मनाभःस्यात्त्रिकेदामोद
रंन्यसेत् ॥ तत्प्रक्षालनतोयेनवासुदेवंतुमूर्धनि ॥ २८ ॥ एवंकार्यंब्राह्मणस्यक्षत्रियस्योपधारयेत ॥ ललाटे
केशवंध्यायेद्धृदयेमाधवंतथा ॥ २९ ॥ बाह्वोश्चउभयोर्वत्सस्मरेद्वैमधुसूदनम् ॥ क्षत्रियस्यविधिःप्रोक्तोवैश्य

कृत्यंनिशामय ॥ ३० ॥ ललाटेकेशवंध्यायेद्धृदयेमाधवंतथा ॥ योषिच्छद्रौस्मरेद्देवंकेशवंभालदेशके ॥ ३१ ॥
अनेनविधिनाकुर्यात्पुंड्राणिममतुष्टये ॥ श्यामंशांतिकरंप्रोक्तंरक्तंवश्यकरंतथा ॥ ३२ ॥ श्रीकरंपीतमि
त्याहुः श्वेतंमोक्षकरंशुभम् ॥ एकांतिनोमहाभागाःसर्वलोकहितेरताः ॥३३॥ सांतरालंप्रकुर्वंतिपुंड्रंहरिपदाकृतिम् ॥
मध्येच्छिद्रेणसंयुक्तमेतद्धिहरिमंदिरम् ॥३४॥ ऊर्ध्वंसौम्यमृजुंसूक्ष्मंसुपार्श्वंसुमनोहरम् ॥ निरंतरालंयःकुर्यादूर्ध्व
पुंड्रंद्विजाधमः ॥ ३५ ॥ सहितत्रस्थितंलक्ष्म्यासहर्मांचव्यपोहति ॥ अच्छिद्रमूर्ध्वपुंड्रंतुयेकुर्वन्तिद्विजाधमाः ॥
॥ ३६ ॥ तैर्ललाटेशुनःपादंनिक्षिप्तंवैनसंशयः ॥ तस्माच्छिद्रान्वितंपुंड्रंमहच्छिद्रंशुभान्वितम् ॥ ३७ ॥ धारयेद्ब्राह्म
णोनित्यंहरिसालोक्यसिद्धये ॥ ३८ ॥ इतिश्रीस्कंदपुराणेमार्गशीर्षमाहात्म्येद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
पुंड्रंकतिविधंकार्यंप्रब्रूहिममकेशव ॥ पुंड्राणांश्रवणेऽतीवकौतुकंममजायते ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुपुत्रप्र
वक्ष्यामिपुंड्रंचत्रिविधंस्मृतम् ॥ तुलसीमृत्स्नयासार्धंश्रीगोपीचंदनेनच ॥ २॥ हरिचंदनतःकार्यंपुंड्रंतत्रविचक्षणैः ॥
श्रीकृष्णतुलसीमूलमृदमादायभक्तिमान् ॥ ३ ॥ धारयेदूर्ध्वपुंड्राणिहरिस्तत्रप्रसीदति ॥ गोपीचंदनमाहात्म्यं
निबोधगदतोमम ॥ ४ ॥ योमृत्तिकांद्वारवतीसमुद्भवांकरेसमादायललाटपट्टके ॥ करोतिनित्यंपुरुषोर्ध्वपुंड्रंक्रिया

फलंकोटिगुणंतदाभवेत् ॥ ५ ॥ क्रियाविहीनंयदिमंत्रहीनंश्रद्धाविहीनंयदिकालवर्जितम् ॥ कृत्वाललाटेयदिगो
पिचंदनंप्राप्नोतितत्कर्मफलंसदाव्ययम् ॥ ६ ॥ गोपीचंदनसंभवंसुरुचिरंपुंड्रंललाटेद्विजोनित्यंधारयतेयदिप्रतिदिनं
रात्रौदिवासर्वदा ॥ यत्पुण्यंकुरुजांगलेरविग्रहेमाघेप्रयागेतथातत्प्राप्नोतितितोधिकंममगृहेसंतिष्ठतेदेववत् ॥ ७ ॥
यस्मिन्गृहेतिष्ठतिगोपिचंदनंभक्त्यालाटेमनुजोबिभर्तिचेत् ॥ तस्मिन्गृहेऽहंनिवसामिसर्वदाश्रियान्वितःकंसनि
हाचतुर्मुख ॥ ८ ॥ योधारयेद्द्वारवतीसमुद्भवांमृत्स्नांपवित्रांकलिकल्मषापहाम् ॥ नित्यंललाटेममंत्रसंयुतांयमंन
पश्येदपिपापसंयुतः ॥ ९ ॥ यस्यांतकालेसुतगोपिचंदनंबाह्वोर्ललाटेहृदिमस्तकेच ॥ प्रयातिलोकेकमलापतेर्ममगो
बालघातीयदिब्रह्महास्यात् ॥१०॥ ग्रहानपीडंतिनरक्षसांगणायक्षःपिशाचोरगभूतनायकाः ॥ ललाटपट्टेसुतगोपिचं
दनंसंतिष्ठतेयस्यममप्रभावात् ॥११॥ ऊर्ध्वपुंड्रमृजुंसौम्यंललाटेयस्यदृश्यते ॥ सचांडालोपिशुद्धात्मापूज्यएवनसं
शयः ॥ १२ ॥ अस्नातोयःक्रियाःकुर्यादशुचिःपापसंयुतः ॥ गोपीचंदनसंपर्कात्पूतोभवतितत्क्षणात् ॥ १३ ॥ अशु
चिर्वाप्यनाचारोमहापापंसमाचरेत् ॥ शुचिरेवभवेन्नित्यमूर्ध्वपुंड्रांकितोनरः ॥ १४ ॥ मत्प्रियार्थंशुभार्थंवारक्षार्थंचच
रानन ॥ मत्पूजाहोमकेचैवसायंप्रातःसमाहितः ॥ मद्भक्तोधारयेन्नित्यमूर्ध्वपुंड्रंभवापहम् ॥ १५ ॥ ऊर्ध्वपुंड्रधराम

र्त्योम्रियतेयदिकुत्रचित् ॥ श्वपाकोपिविमानस्थोममलोकेमहीयते ॥१६॥ ऊर्ध्वपुंड्रधरोमर्त्योगृहेयस्यान्नमश्नुते ॥
तदाविंशत्कुलंतस्यनरकादुद्धराम्यहम् ॥ १७ ॥ वीक्ष्यादर्शेजलेवापियोविदध्यात्प्रयत्नतः ॥ ऊर्ध्वपुंड्रंमहाभा
गसयातिपरमांगतिम् ॥१८॥ अनामिकाशांतिदोक्तामध्यमाऽऽयुष्करीभवेत् ॥ अंगुष्ठःपुष्टिदःप्रोक्तस्तर्जनीमोक्षदा
यिनी ॥१९॥ गोपीचंदनखंडंतुयोददातिचवैष्णवे ॥ कुलमष्टोत्तरंतेनतारितंवैभवेच्छतम् ॥२०॥ यज्ञोदानंतपोहोमः
स्वाध्यायपितृतर्पणम् ॥ व्यर्थंभवतितत्सर्वमूर्ध्वपुंड्रंविनाकृतम् ॥ २१ ॥ यच्छरीरंमनुष्याणामूर्ध्वपुंड्रंविनाकृतम् ॥
तन्मुखंनैवपश्यामिश्मशानसदृशंहितत् ॥ २२ ॥ उर्ध्वपुंड्रंप्रकुर्वीतमत्स्यकूर्मादिधारणम् ॥ कुर्याद्विष्णुप्रसादार्थं
महाविष्णोरतिप्रियम् ॥ २३ ॥ यत्पुनःकलिकालंतुमत्पुरीसंभवांमृदम् ॥ मत्स्यकूर्मांकितांचिह्नंगृहीत्वाकुरुतेनरः ॥
॥२४॥ देहेतस्यप्रविष्टंमांजानीहित्रिदशोत्तम ॥ तस्यमेनांतरंकिंचित्कर्तव्यंश्रेयइच्छता ॥२५॥ ममावतारचिह्नानि
दृश्यंतेयस्यविग्रहे ॥ मर्त्योमर्त्योनविज्ञेयःसनूनंमामकीतनुः ॥२६॥ पापंसुकृतरूपंतुजायतेतस्यदेहिनः ॥ ममायुधा
निदृश्यंतेलिखितानिकलौयुगे ॥ २७ ॥ उभाभ्यामपिचिह्नाभ्यांयोंकितोमत्स्यमुद्रया ॥ कूर्मयामामकंतेजोविक्षिप्तं
तस्यविग्रहे ॥ २८ ॥ शंखंचपद्मंचगदांरथांगंमत्स्यंचकूर्मंरचितंस्वदेहे ॥ करोतिनित्यंसुकृतस्यवृद्धिंपापक्षयंजन्मशता

मार्ग. ४

जितस्य॥२९॥नारायणायुधैर्नित्यंचिह्नितोयस्यविग्रहः॥ पापकोटिप्रयुक्तस्यतस्यकिंकुरुतेयमः॥३०॥ शंखोद्धारेच
यत्प्रोक्तंवसतांकोटिजन्मभिः॥ तत्फलंलभतेशंखेप्रत्यहंदक्षिणेभुजे॥३१॥ यत्फलंपुष्करेप्रोक्तंपुंडरीकाक्षदर्शनात्॥
शंखोपरिकृतेपद्मेतत्फलंकोटिसंमितम्॥ ३२ ॥ वामेभुजेगदायस्यलिखितादृश्यतेकलौ ॥ गदाधरोगयापुण्यंप्रत्य
हंतस्ययच्छति ॥ ३३ ॥ यच्चानंदपुरेप्रोक्तंचक्रस्वामीसमीपतः ॥ गदाचक्रेचलिखितेतत्फलंलिंगदर्शने ॥ ३४ ॥
ममायुधांकितंदेहंगोपीचंदनमृत्स्नया॥ प्रयागादिषुतीर्थेषुसगत्वाकिंकरिष्यति ॥ ३५॥ यदायदाप्रपश्येतदेहंशं
खादिचिह्नितम्॥ तदातदाप्रसन्नोहंपापंतस्यदहामिवै॥ ३६ ॥ तिष्ठतेयस्यदेहेतुअहोरात्रंदिनेदिने ॥ शंखचक्रगदा
पद्मंलिखितंसमदात्मकः॥ ३७॥ नारायणायुधैर्युक्तंकृत्वात्मानंकलौयुगे॥ यत्पुण्यंकर्मकुरुतेमेरुतुल्यंनसंशयः॥
॥ ३८॥ शंखायुधांकितोभक्त्यायःश्राद्धंकुरुतेसुत॥ विधिहीनंतुसंपूर्णंपितॄणांदत्तमक्षयम्॥ ३९॥ यथाग्निर्दहते
काष्ठंवायुनाप्रेषितोभृशम्॥ तथादह्यंतिपापानिदृष्ट्वामेआयुधानिवै ॥४०॥ ममनामांकितांमुद्रामष्टाक्षरसमन्वि
ताम्॥ शंखादिस्वायुधैर्युक्तांस्वर्णरौप्यमयीमपि ॥४१॥ धत्तेभगवतोयस्तुकलिकालेविशेषतः॥ प्रह्लादस्यस
मोज्ञेयोनान्यथाममवल्लभः ॥४२ ॥ यस्यनारायणीमुद्रादेहंशंखादिचिह्नितम्॥ धात्रीफलैः कृतामालातुलसी

काष्ठसंभवा ॥ ४३ ॥ द्वादशाक्षरमंत्रस्तुनियुक्तानिकलेवरे ॥ आयुधानिचविप्रस्यमत्समःसचवैष्णवः ॥ ४४ ॥
शंखांकिततनुर्विप्रोभुंक्तेवैयस्यवेश्मनि ॥ तदन्नंस्वयमश्नामिपितृभिःसहपुत्रक ॥ ४५ ॥ कृष्णायुधांकितंदृष्ट्वास
न्मानंनकरोतियः ॥ द्वादशाब्दार्जितंपुण्यंबाष्कलेयायगच्छति ॥ ४६ ॥ कृष्णायुधांकितोयस्तुश्मशानेम्रियतेय
दि ॥ प्रयागेयागतिःप्रोक्तासागतिस्तस्यमानद ॥ ४७ ॥ ममायुधैःकलौनित्यंमंडितोयस्यविग्रहः ॥ तत्राश्रमं
प्रकुर्वंतिविबुधावासवादयः ॥ ४८ ॥ यःकरोतिचमेपूजांममशस्त्रांकितोनरः ॥ अपराधसहस्राणिनित्यंतस्यहरा
म्यहम् ॥ ४९ ॥ कृत्वाकाष्ठमयंबिंबंममशस्त्रैःसुचिह्नितम् ॥ योवाअंकयतेदेहंतत्समोनास्तिवैष्णवः ॥ ५० ॥ अष्टा
क्षरांकितामुद्रायस्यधातुमयीकरे ॥ शंखपद्मादिभिर्युक्तापूज्यतेसौसुरासुरैः ॥ ५१ ॥ धृतानारायणीमुद्राप्रह्लादे
नपुराकरे ॥ विभीषणेनबलिनाध्रुवेणचशुकेनच ॥ ५२ ॥ मांधात्राह्यंबरीषेणमार्कंडेयमुखैर्द्विजैः ॥ शंखादिचिह्नितैः
शस्त्रैर्देहंकृत्वाचमानद ॥ ५३ ॥ एवमाराध्यमांप्राप्तंसमीहितफलंमहत् ॥ गोपीचंदनमृत्स्नाचलिखितोयस्यवि
ग्रहः ॥ ५४ ॥ शंखचक्रादिपद्मांकोदेहेतस्यवसाम्यहम् ॥ सौवर्णराजतंताम्रंकांस्यमायसमेवच ॥ ५५ ॥ चक्रंकृ
त्वातुमेधावीधारयीताविचक्षणः ॥ द्वादशारंतुषट्कोणंवलित्रयविभूषितम् ॥ ५६ ॥ एवंसुदर्शनंचक्रंकारयीतविच

क्षणः ॥ उपवीतादिवद्धार्याः शंखचक्रगदाः सदा ॥ ५७ ॥ ब्राह्मणैश्चविशेषेणवैष्णवैश्चविशेषतः ॥ उपवीतंशिखाय
द्वच्चक्रंलांछनसंयुतम् ॥ ५८ ॥ चक्रलांछनहीनस्यविप्रस्यविफलंभवेत् ॥ ममचक्रांकितोदेहःपवित्रइतिवैश्रुतिः ॥
॥ ५९ ॥ चक्रांकितायदातव्यंहव्यंकव्यंविचक्षणैः ॥ ममचक्रांककवचमभेद्यंदेवदानवैः ॥ ६० ॥ अजेयः सर्वभूता
नांशत्रूणांरक्षसामपि ॥ ममचक्रांककवचंशरीरेयस्यतिष्ठति ॥६१॥ नाशुभंविद्यतेतस्यगृहपुत्रादिकस्यहि ॥ दक्षिणे
चभुजेविप्रोबिभृयाद्वैसुदर्शनम् ॥६२॥ सव्येचशंखंबिभृयादितिवेदविदोविदुः ॥ तत्तन्मंत्रेणमंत्रज्ञःप्रतिष्ठाप्यंपृथक्पृ
थक ॥६३॥ ललाटेचगदाधार्यामूर्ध्निचापंशरस्तथा ॥ नंदकंचैवहृन्मध्येशंखचक्रेभुजद्वये ॥६४॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनच
क्रादीन्धारयेत्सदा ॥ धारणानंतरंब्रूयात्तत्रचैवंद्विजोत्तम ॥६५॥ पुत्रमित्रकलत्रादिर्यःकश्चिन्मत्परिग्रहः ॥ सहदेहे
नसर्वोसौविष्णुप्रीत्यैमयार्पितः ॥ ६६ ॥ पश्चात्स्वधर्ममास्थायतिष्ठेदाजीवनंमम ॥ भक्त्याचाव्यभिचारिण्यासर्वदा
ऽऽप्तमनोरथः ॥६७॥ शंखचक्रांकितंदृष्ट्वायेनिंदंतिनराधमाः ॥ अवलोक्यमुखंतेषामादित्यमवलोकयेत् ॥ श्रीकृष्ण
नामचोच्चार्यशुद्धोभवतिनान्यथा ॥६८॥ इति श्रीस्कंदपुराणेमार्गशीर्षमाहात्म्येतृतीयोऽध्यायः ॥३॥ ॥ब्रह्मोवाच॥
तप्तचक्रांकितंकृत्वाह्यात्मानमथदीक्षितम् ॥ पद्माक्षतुलसीमालंफलंकिंब्रूहिकेशव ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥

तुलसीकाष्ठसंभूतांयोमालांवहतेद्विजः ॥ अप्यशौचोप्यनाचारोमामेवैतिनसंशयः ॥२॥ धात्रीफलकृतामालातुलसी
काष्ठसंभवा ॥ दृश्यतेयस्यदेहेतुसवैभागवतोनरः ॥ ३ ॥ तुलसीदलजांमालांकंठस्थांवहतेतुयः ॥ ममोत्तीर्णांविशेषे
णसनमस्योदिवौकसाम् ॥४॥ तुलसीदलजांमालांधात्रीफलकृतामपि ॥ ददातिपापिनांमुक्तिंकिंपुनर्ममसेविनाम् ॥
॥ ५ ॥ तुलसीदलजांमालांममोत्तीर्णांवहेत्तुयः ॥ पत्रेपत्रेऽश्वमेधानांदशानांलभतेफलम् ॥ ६ ॥ तुलसीकाष्ठसंभूता
योमालांवहतेनरः ॥ फलंयच्छाम्यहंवत्सप्रत्यहंद्वारकोद्भवम् ॥ ७ ॥ निवेद्यभक्त्यामांमालांतुलसीकाष्ठसंभवाम् ॥
वहतेयोनरोभक्त्यातस्यवैनास्तिपातकम् ॥ ८ ॥ सदाप्रीतमनास्तस्यअहंप्राणवरोहिसः ॥ तुलसीकाष्ठसंभूतांयोमालां
वहतेनरः ॥ ९ प्रायश्चित्तंनतस्यास्तिनाशौचंतस्यविग्रहे ॥ तुलसीकाष्ठसंभूतंशिरसः काष्ठभूषणम् ॥ १० ॥ बाहौक
रेचमर्त्यस्यदेहेयस्यसमेप्रियः ॥ तुलसीकाष्ठमालाभिर्भूषितःपुण्यमाचरेत् ॥ ११ ॥ पितॄणांदेवतानांचपुण्यंकोटि
गुणं भवेत् ॥ तुलसीकाष्ठमालांतुप्रेतराजस्यदूतकाः ॥ १२ ॥ दृष्ट्वानश्यंतिदूरेणवातोद्धूतंयथादलम् ॥ यद्गृहेतुलसी
काष्ठंपत्रंशुष्कमथार्द्रकम् ॥ १३ ॥ भवंतितद्गृहेनैवपापंसंक्रमतेकलौ ॥ तुलसीकाष्ठमालाभिर्भूषितोभ्रमतेभुवि ॥
॥ १४ ॥ दुःस्वप्नंदुर्निमित्तंचनभयंशात्रवंक्वचित् ॥ धारयंतिनयेमालांहैतुकाः पापबुद्धयः ॥ १५ ॥ नरकान्न

निवर्ततेदग्धाःकोपाग्निनामम ॥ तस्माद्धार्याप्रयत्नेनमालातुलसिसंभवा ॥ १६ ॥ पद्माक्षनिर्मिताभक्त्याफलै
र्धात्र्याःसुपुण्यदा ॥ तदूर्ध्वंपुंड्रंशंखाद्यैर्युक्तस्तुलसिमूलके ॥ १७ ॥ संध्योपास्त्यादिकंकुर्यात्कुशपाणिर्हि
मांस्मरन् ॥ कृतसंध्यादिकोभक्तस्ततःसंपूजयेच्चमाम् ॥ १८ ॥ गुरुश्चेत्तत्रवर्तेतआदौगत्वानमेद्गुरुम् ॥ किं
चिद्दत्वोपायनंचदंडवत्प्रणमेन्मुदा ॥ १९ ॥ आचम्यैकाग्रमनसापूजामंडपमाविशेत् ॥ उपविश्यासनेरम्येकृ
ष्णाजिनकुशोत्तरे ॥ २० ॥ सम्यक्पद्मासनासीनोभूतशुद्धिंसमाचरेत् ॥ प्राणायामत्रयंकृत्वामंत्रेणचजितेंद्रियः ॥
॥ २१ ॥ उदङ्मुखस्ततःकृत्वाहृत्पंकजमनुत्तमम् ॥ विकासंतस्यकुर्वीतविज्ञानरविणाहृदि ॥ २२ ॥ कर्णिकायां
न्यसेच्चार्कंशशिमग्निमनुक्रमात् ॥ त्रयंत्रयात्मकेतस्मिन्चिंतयेद्वैष्णवोनरः ॥ २३ ॥ नानारत्नमयंपीठंतेषामुपरि
विन्यसेत् ॥ तस्मिन्मृदुश्लक्ष्णतरंबालार्कसदृशद्युतिम् ॥ २४ ॥ अष्टैश्वर्यदलंपद्मंमंत्राक्षरमयंन्यसेत् ॥ तस्मिन्देवं
समासीनंकोटिशीतांशुसान्निभम् ॥ २५ ॥ चतुर्भुजंमहापद्मशंखचक्रगदाधरम् ॥ पद्मपत्रविशालाक्षंसर्वलक्षणलक्षि
तम् ॥ २६ ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंपीतवस्त्रान्वितंचमाम् ॥ विचित्राभरणैर्युक्तंदिव्यमंडनमंडितम् ॥ २७ ॥ दिव्य
चंदनलिप्तांगंदिव्यपुष्पोपशोभितम् ॥ तुलसीकोमलद्दलवनमालाविभूषितम् ॥ २८ ॥ कोटिबालार्कसदृशकांतं

दिव्यश्रियासह ॥ सर्वलक्षणलक्षिण्यासमाश्लिष्टतनुंशिवम् ॥ २९ ॥ एवंध्यात्वाजपेन्मंत्रंसमाहितमनाः
शुचिः ॥ सहस्रंशतवारंवायथाशक्तिजपेन्मनुम् ॥ ३० ॥ मनसैवार्चनंकृत्वाततोविधिवदाचरेत् ॥ संप्रदायानु
रोधेनशंखंस्थाप्यममाग्रतः ॥ ३१ ॥ दूर्वांकुरैश्चपुष्पैश्चगंधोदेनचपूरितम् ॥ दक्षिणेगंधपुष्पाणांपात्रंस्थाप्यं
चदैशिकैः ॥ ३२ ॥ वामभागेन्यसेत्कुंभंवस्त्रपूतंसुवासितम् ॥ पुरतोममघंटांचदिक्षुदीपान्नियोजयेत् ॥ ३३ ॥
अन्यत्सर्वंसाधनंचयथास्थानेषुविन्यसेत् ॥ अर्घ्यपाद्याचमनीयमधुपर्कस्यकारणात् ॥ ३४ ॥ विन्यसेत्पुर
तोमह्यंचत्वार्यमंत्रकाणिवै ॥ सिद्धार्थाक्षतपुष्पाणिकुशाग्रंतिलचंदनम् ॥ ३५ ॥ फलंयवाश्चतुर्वक्त्रअर्घ्यपात्रेविनिक्षि
पेत् ॥ दूर्वाविष्णुपदीश्यामापद्मंचैवचतुर्थकम् ॥ ३६ ॥ पाद्यपात्रेन्यसेत्पुत्रदेशिकोममतुष्टये ॥ कंकोलंचलवंगंच
फलंमालतिसंभवम् ॥ ३७ ॥ कुर्याद्वैश्रद्धयापुत्रपात्रेआचमनीयके ॥ गव्यंपयोदधिमधुघृतंखंडसमन्वितम् ॥ ३८ ॥
मधुपर्कस्यपात्रेवैदद्याद्वैश्रद्धयार्चकः ॥ उक्तानांद्रव्यजातीनामलाभेपत्रपुष्पयोः ॥ ३९ ॥ तत्तद्भावनयाकुर्यात्स
र्वदाविधिकोविदः ॥ करन्यासंततःकुर्यादंगन्यासंतथैवच ॥ ४० ॥ पंचांगंवाषडंगंवाविन्यसेत्संप्रदायतः ॥ ममानु
स्मरणंकार्यमात्मानंमत्समंस्मरेत् ॥ ४१ ॥ पूजारंभेचतुर्वक्त्रमंगलंतुपठेन्नरः ॥ अथसंपूजयेच्छंखंपांचजन्यंमम

प्रियम् ॥ ४२ ॥ यस्यसंपूजनाद्वत्सआनंदःपरमोमम ॥ शंखस्यपूजनेवत्समंत्रानेतानुदीरयेत् ॥ ४३ ॥ त्वंपुरासा
गरोत्पन्नोविष्णुनाविधृतःकरे ॥ निर्मितःसर्वदेवैश्चपांचजन्यनमोस्तुते ॥ ४४ ॥ तवनादेनजीमूतावित्रसंतिसुरा
ऽसुराः॥ शशांकायुतदीप्ताभपांचजन्यनमोस्तुते ॥ ४५ ॥ गर्भादेवारिनारीणांविलीयंतेसहस्रधा ॥ तवनादेनपाताले
पांचजन्यनमोस्तुते ॥ ४६ ॥ दर्शनेनैवशंखस्यकिंपुनःस्पर्शनेकृते ॥ विलयंयांतिपापानिहिमवद्भास्करोदये ॥४७॥
नत्वाशंखंकरेधृत्वामंत्रैरेभिस्तुवैष्णवः ॥ यःस्नापयतिमांभक्त्यातस्यपुण्यमनंतकम् ॥ ४८ ॥ सुवासितेनतैलेन
कुर्यादभ्यंजनंततः ॥ कस्तूर्याचंदनेनैवकुर्याद्वुद्वर्तनादिकम् ॥ ४९ ॥ सुगंधवासितैस्तोयैःस्नाप्यमंत्रयुतैःशुभैः ॥
अर्घ्यंदत्वाततोवत्सपाद्यमाचमनीयकम् ॥ ५० ॥ मधुपर्कंततोदद्यादथसर्वोपचारकान् ॥ वस्त्रैराभरणैर्दिव्यैरलं
कृत्ययथाविधि ॥ ५१ ॥ पुष्पैःसंपूजयेत्पीठंतत्रदेवंनिधायच ॥ वस्त्रालंकारगंधादीनर्पयेच्छ्रद्धयामम ॥ ५२ ॥
नैवेद्यंविविधंदद्यात्पायसापूपमिश्रितम् ॥ सकर्पूरंचतांबूलंभक्त्याचैवनिवेदयेत् ॥ ५३ ॥ सुरभीणिचपुष्पाणिभ
क्त्यासम्यङ्निवेदयेत् ॥ धूपंदशांगमष्टांगंदीपंचसुमनोहरम् ॥ ५४ ॥ परिणीयप्रणम्याथस्तुत्वास्तुतिभिरा
दरात् ॥ शाययित्वातुपर्यंकेमंगलार्घ्यंनिवेदयेत् ॥५५॥ इति श्रीस्कंदपुराणेमार्गशीर्षमाहात्म्येचतुर्थोध्यायः ॥४॥

॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ पंचामृतस्यस्नपनाद्यत्फलंलभतेहरेः ॥ शंखोदकेनयत्किंचित्तन्मेब्रूह्यजिताच्युत ॥ १ ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ क्षीरस्नानंप्रकुर्वंतियेनरामममूर्द्धनि ॥ शताश्वमेधजंपुण्यंबिंदुनाबिंदुनास्मृतम् ॥ २ ॥ क्षीराद्दशगुणंद
ध्नाघृतेनैवदशोत्तरम् ॥ मधुनातद्दशगुणंसितयातुततोधिकम् ॥ गंधपुष्पोदकेमंत्रंसर्वोत्कृष्टंप्रशस्यते ॥ ३ ॥ द्वादश्यांपं
चदश्यांवागव्येनपयसामम ॥ स्नापनंदेवशार्दूलमहापातकनाशनम् ॥ ४ ॥ दध्यादीनांविकाराणांक्षीरतः संभवो
यथा ॥ तथैवशेषकामानांक्षीरस्नपनतोमम ॥ ५ ॥ क्षीरस्नानेनसौभाग्यंदध्नामिष्टान्नभोजनम् ॥ घृतेनस्नापयेद्यो
मांनरोममपुरंव्रजेत् ॥ ६ ॥ स्नानंशर्करयायस्तुकारयेन्मार्गशीर्षके ॥ सराजाजायतेलोकेपुनःस्वर्गादिहागतः ॥७॥
गजाश्वरथसंपूर्णंसराज्यंलभतेभुवि ॥ कारयेन्मार्गशीर्षेवैयः क्षीरस्नापनंमम ॥ ८ ॥ स्वर्गेलोकेसजयतिचंद्रेंद्ररुद्र
मारुतान् ॥ क्षीरस्नानंपरंश्रेष्ठंमार्गशीर्षेचपुत्रक ॥ ९ ॥ क्षीरस्नपनमाहात्म्यंवर्चस्कंपुष्टिवर्धनम् ॥ सौभाग्यंविल
यंयातिक्षीरस्नानेनमेसुत ॥ १० ॥ स्नापयेन्मार्गशीर्षेमांयोवैपंचामृतेनतु ॥ सनशोच्योभवेज्जंतुर्बंधुनाभुवि
मानद ॥ ११ ॥ कपिलाक्षीरमादाययःस्नापयतिमांसुत ॥ कपिलाशतदानस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ १२ ॥ शंखेती
र्थोदकंकृत्वायःस्नापयतिदेशिकः ॥ बिंदुनापिसहोमासेस्वकुलंतारयेद्बुधः ॥ १३ ॥ कपिलंक्षीरमादायशंखेकृत्वा

मार्ग. ८

घमानवः ॥ यःस्नापयतिमांभक्त्यासर्वतीर्थफलंलभेत् ॥ १४ ॥ शंखेकृत्वातुपानीयंसाक्षतंकुशसंयुतम् ॥ यःस्ना
पयेत्सहोमासेसर्वतीर्थफलंलभेत् ॥ १५ ॥ शंखाष्टकेनयःस्नानंकारयेन्मार्गशीर्षके ॥ भक्त्याभगवतः श्रेष्ठोमम
लोकेमहीयते ॥ १६ ॥ शंखषोडशकेनाथयःस्नापयतिमेसुत ॥ सपापमुक्तःसुचिरंस्वर्गलोकेमहीयते ॥ १७ ॥
चतुर्विंशतिसंख्याकैःशंखैर्यःस्नापयेच्चमाम् ॥ इंद्रलोकेचिरंस्थित्वासराजाभुविजायते ॥ १८ ॥ शंखाष्टोत्तरश
तेनैवस्नापयेन्मार्गशीर्षके ॥ शंखेशंखेसुवर्णस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ १९ ॥ मार्गशीर्षेभक्तिमान्यःकृत्वाशंखध्व
निंहिमाम् ॥ स्नापयेत्पितरस्तस्यस्वर्गतावत्प्रतिष्ठिताः ॥ २० ॥ अष्टोत्तरसहस्रंतुशंखस्नानंतुयश्चरेत् ॥ सगणोमु
क्तिमाप्नोतियावदाभूतसंप्लवम् ॥ २१ ॥ नित्यंसंस्नापयेद्योमांशंखेनसुरसत्तम ॥ गंगास्नानफलंप्राप्यनित्यं
नंदतिदेववत् ॥ २२ ॥ शंखेतोयंसमादाययःस्नापयतिमांसुत ॥ नमोनारायणेत्युक्त्वामुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥
॥ २३ ॥ कृत्वापादोदकंशंखेवैष्णवानांमहात्मनाम् ॥ योददातितिलोन्मिश्रंचांद्रायणफलंलभेत् ॥ २४ ॥ नाद्यं
तडागजंवापिवापीकूपादिकंचयत् ॥ गांगेयंजायतेसर्वंजलंशंखकृतंचयत् ॥ २५ ॥ गृहीत्वाममपादांबुशंखे
कृत्वातुवैष्णवः ॥ योवहेच्छिरसानित्यंसमुनिस्तपतांवरः ॥ २६ ॥ त्रैलोक्येयानितीर्थानिममचैवाज्ञयासुत ॥

शंखेतानिवसंतीहतस्माच्छंखोवरःस्मृतः ॥ २७ ॥ सांबुंशंखंकरेधृत्वामंत्रैरेतैस्तुवैष्णवः ॥ यःस्नापयेन्मार्ग
शीर्षेतुष्टस्तस्यभवाम्यहम् ॥ २८ ॥ शंखादौचंद्रदैवत्यंकुक्षौवरुणदेवता ॥ पृष्ठेप्रजापतिश्चैव अग्रेगंगासरस्वती ॥
॥२९॥ तेषामुच्चारपूर्वंतुस्नापयेन्मामतंद्रितः ॥ तस्यपुण्यस्यसंख्यांवैकर्तुंनैवसुरासुराः ॥३०॥ पुरतोममदेवेशसपु
ष्पःसजलाक्षतः ॥ शंखस्त्वभ्यर्चितस्तिष्ठेत्तस्यश्रीःसर्वतोमुखी ॥ ३१ ॥ विलेपनेनसंपूर्णंशंखंकृत्वातुमांभजेत् ॥
तदामेपरमाप्रीतिर्भवेद्वैशतवार्षिकी ॥ ३२ ॥ शंखेकृत्वातुपानीयंसपुष्पंसजलाक्षतम् ॥ अर्घ्यंददातियोमांवैतस्यपु
ण्यमनंतकम् ॥ ३३ ॥ अर्घ्यंकृत्वास्वयंशंखेयःकरोतिप्रदक्षिणाम् ॥ प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ३४ ॥
भ्रामयित्वाचमेमूर्ध्निमंदिरंशंखवारिणा ॥ प्रोक्षयेद्वैष्णवो यस्तुनाशुभंतद्गृहेभवेत् ॥ ३५ ॥ नाधयोनक्लमस्तस्यन
रकंनभयंक्वचित् ॥ तस्यपादोदकंशंखेकृतंमूर्धानमालभेत् ॥३६॥ ग्रहारक्षांसिकूष्मांडपिशाचोरगदानवाः ॥ दृष्ट्वा
शंखोदकंमूर्ध्निविद्रवंतिदिशोदश ॥ ३७ ॥ वादित्रनिनदैरुच्चैर्गीतमंगलनिःस्वनैः ॥ यःस्नापयतिमांभक्त्याजीवन्मु
क्तोभवेद्विसः ॥ ३८ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणेमार्गशीर्षमाहात्म्येपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ घंटानाद
स्यमाहात्म्यंचंदनस्यतथाऽच्युत ॥ यत्फलंलभतेस्वामिंस्तत्सर्वंब्रूहितत्त्वतः ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥

मार्ग. स्नानार्चनक्रियाकालेघंटानादंकरोतियः ॥ पुरतोममदेवेशतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ २ ॥ वर्षकोटिसहस्राणिवर्ष
९ कोटिशतानिच ॥ वसतेमामकेलोकेअप्सरोगणसेवितः ॥ ३ ॥ सर्ववाद्यमयीघंटासर्वदेवमयीयतः ॥ तस्मा
त्सर्वप्रयत्नेनघंटानादंतुकारयेत् ॥ ४ ॥ सर्ववाद्यमयीघंटासर्वदाममवल्लभा ॥ वादनाल्लभतेपुण्यंयज्ञकोटिशतो
वम् ॥ ५ ॥ घंटानादःसदाकार्यःपूजाकालेविशेषतः ॥ मन्वंतरसहस्राणिमन्वंतरशतानिच ॥ ६ ॥ प्रीतोभवामिस
ततंघंटानादेनपुत्रक ॥ भेरीशंखनिनादेनघंटानादान्वितेनच ॥ ७ ॥ मृदंगशंखेनयुतंप्रणवेनसमन्वितम् ॥ अर्च
ममदेवेशसततंमोक्षदंनृणाम् ॥ ८ ॥ यत्रातिष्ठेतपुरतोघंटानादान्वितामम ॥ अर्चितावैष्णवैर्यत्रतत्रमांविद्धिपुत्रक
॥ ९ ॥ वैनतेयांकितःघंटासुदर्शनयुताऽथवा ॥ ममाग्रेस्थापयेद्यस्तुतस्यपापंहराम्यहम् ॥ १० ॥ मदीयार्चनवेला
यांघंटानादंकरोतियः ॥ नश्यंतितस्यपापानिशतजन्मार्जितान्यपि ॥ ११ ॥ स्वापकालेप्रकुर्वीतघंटानादंस्व
भक्तितः ॥ ममैवार्चनवेलायांफलंकोटिगुणोद्भवम् ॥ १२ ॥ येमामर्चंतिदेवेशंसुपर्णोपरिसंस्थितम् ॥ शंखपद्मग
दायुक्तंसचक्रंचश्रियायुतम् ॥ १३ ॥ किंकरिष्यंतितेतीर्थैर्दैवतानांचदर्शनैः ॥ किंयज्ञैः किंव्रतैर्वापिकिंदानैःकि
मुपोषणैः ॥ १४ ॥ मूर्तिर्नारायणीयत्रमामकीगरुडोपरि ॥ स्थापयित्वाकलौयातिकल्पकोटिपदंमम ॥ १५ ॥

ममाग्रेस्थापयेद्यस्तुप्रासादेऽथगृहेऽथवा ॥ तीर्थकोटिसहस्राणितत्रतिष्ठंतिदेवताः ॥ १६ ॥ यस्तुपूजयतेधन्योग
रुडोपरिसंस्थितम् ॥ एकादश्यांतथारात्रौवासनासंयुतोमम ॥ १७ ॥ कृत्वागीतंचनृत्यंचतारयेन्नरकात्पितॄन् ॥
पुनश्चकथयिष्यामिशृणुघंटामहंसुत ॥ १८ ॥ ममनामांकिताघंटापुरतोयाचतिष्ठति ॥ अर्चितवैष्णवीयत्रतत्र
मांविद्धिपुत्रक ॥ १९ ॥ यस्तुवादयतेघंटांवैनतेयविचिह्निताम् ॥ धूपेनीराजनेस्नानेपूजाकालेविलेपने ॥ २० ॥
ममाग्रेप्रत्यहंवत्सप्रत्येकंलभतेफलम् ॥ मखायुतंगोयुतंचचांद्रायणशतोद्भवम् ॥ २१ ॥ विधिबाह्यकृतापूजासफल
जायतेनृणाम् ॥ घंटानादेनतुष्टोहंप्रयच्छामिस्वकंपदम् ॥ २२ ॥ नागारिचिह्निताघंटारथांगेनसमन्विता ॥ वाद्य
तकुरुतेनाशंजन्मकोटिभयस्यवै ॥ २३ ॥ गरुडेनांकितांघंटांदृष्ट्वाहंप्रत्यहंमुदा ॥ प्रीतिंकरोमिदेवेशो लक्ष्मींप्राप्ययथा
ऽधनः ॥ २४ ॥ घंटादंडस्यशिरसिसुचक्रंस्थापयेत्तुयः ॥ मत्प्रियंवैनतेयंवास्थापितंभुवनत्रयम् ॥ २५ ॥ घंटानादं
सचक्रंचअंतकालेशृणोतियः ॥ पापकोटियुतस्यापिनश्यंतियमकिंकराः ॥ २६ ॥ सर्वदोषाःप्रणश्यंतिघंटानादेनै
सुत ॥ देवतानांसरुद्राणांपितॄणामुत्सवोभवेत् ॥ २७ ॥ अभावेवैनतेयस्यचक्रस्यापिनसंशयः ॥ घंटानादेनभक्तानांप्र
सादंप्रकरोम्यहम् ॥ २८ ॥ गृहेयस्मिन्भवेन्नित्यंघंटानागारिसंयुता ॥ सर्पाणांनभयंतत्रनाग्निविद्युत्समुद्भवम् ॥ २९ ॥

यस्यघंटागृहेनास्तिशंखोनपुरतोमम ॥ कथंभागवतोज्ञेयःकथंभवतिवल्लभः ॥ ३० ॥ चंदनस्यप्रवक्ष्यामिम
हात्म्यंतवपुत्रक ॥ यस्मिन्कृतेभवेत्प्रीतिर्ममात्यंतंनसंशयः ॥ ३१ ॥ सचंदनंसकुसुमंकर्पूरागरुमिश्रितम् ॥
मृगनाभिसमायुक्तंजातीफलसमन्वितम् ॥ ३२ ॥ तुलसीचंदनोपेतंममात्यंतसुखावहम् ॥ योददातिहिमांनित्यंतुल
सीकाष्ठसंभवम् ॥ ३३ ॥ युगानिवसतेस्वर्गेह्यनंतानिनरोत्तमः ॥ महाविष्णोः कलौभक्त्यादत्वातुलसिचंदनम् ॥
॥ ६४ ॥ अर्चयेन्मालतीपुष्पैर्नभूयः स्तनपोभवेत् ॥ तुलसीकाष्ठसंभूतंचंदनंयच्छतेमम ॥ ३५ ॥ दहामिपातकं
सर्वंपूर्वजन्मशतैः कृतम् ॥ सर्वेषामेवदेवानांतुलसीकाष्ठचंदनम् ॥ ३६ ॥ पितॄणांचविशेषेणसदाऽभीष्टंयथामम
श्रीखंडंचंदनंतावच्छ्रेष्ठंकृष्णागुरुंतथा ॥ ३७ ॥ यावन्नदृश्यतेपुण्यंतुलसीकाष्ठचंदनम् ॥ तावत्कस्तूरिकामोदःक
र्पूरस्यसुगंधिता ॥ ३८ ॥ यावन्नदीयतेमह्यंतुलसीकाष्ठचंदनम् ॥ कलौयच्छंतियेमह्यंतुलसीकाष्ठचंदनम् ॥ मार्गशी
र्षेशुभेमासेतेकृतार्थानसंशयः ॥ ३९ ॥ योहिभागवतोभूत्वाकलौतुलसिचंदनम् ॥ नार्पयेद्वैसहोमासेनासौभागवतोनरः
॥ ४० ॥ कुंकुमागुरुश्रीखंडकर्दमैर्ममविग्रहम् ॥ आलिंपेद्वैसहोमासेकल्पकोटिवसेद्दिवि ॥ ४१ ॥ कर्पूरागुरुमिश्रेणचं
दनेनानुलिंपयेत् ॥ मृगदर्पविशेषेणअभीष्टंचसदामम ॥ ४२ ॥ विलेपयतियोमांवैशंखेकृत्वातुचंदनं ॥ मार्गशीर्षेतदा

यम् ॥ १८ ॥ तुलसीकृष्णगौरायातयायोमांसमर्च्चयेत् ॥ नरोयातितत्रुंत्युक्कावैष्णवींशाश्वतींगतिम् ॥ १९ ॥
॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ धूपदानस्यमाहात्म्यंदीपस्यापिचकेशव ॥ यत्फलंलभतेमर्त्यस्तन्मेब्रूहियथार्थतः ॥ २० ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामिधूपदानस्ययत्फलम् ॥ दीपदानस्यमाहात्म्यंममप्रीतिकरंपरम् ॥
॥ २१ ॥ अगुरुंचसकर्पूरंदिव्यचंदनसौरभम् ॥ दत्वामांवैसहोमासेकुलानांतारयेच्छतम् ॥ २२ ॥ कृष्णा
गुरुसमुत्थेनधूपेनचममालयम् ॥ धूपयेद्वैष्णवोयस्तुसमुक्तोनरकार्णवात् ॥ २३ ॥ माहिषंगुग्गुलंयस्तुआ
ज्ययुक्तंसशर्करम् ॥ धूपंददातियोवैमांतस्येच्छांप्रददाम्यहम् ॥ २४ ॥ गुग्गुलोहंत्यशेषाणिअरिष्टानिच
पितः ॥ कामान्नानाविधांश्चैवअगुरुःसंप्रयच्छति ॥ २५ ॥ देहंगेहंपुनात्येवधूपस्त्वगुरुसंभवः ॥ नाशयेद्यक्षरक्षां
सिधूपःसर्वरसोद्भवः ॥ २६ ॥ जातिपुष्पमथैलाचगुग्गुलश्चहरीतकी ॥ कूटःसर्जरसश्चैवगुडसेलाच्छडस्तथा ॥
नखयुक्तानिचैतानिदशांगोधूपउच्यते ॥ २७ ॥ धूपंदशांगंयदिचेत्करोतिमासेसहेमेअतिवल्लभेच ॥ ददामिकामा
नतिदुर्लभानपिबलंचपुष्टिंसुतदारभक्तिम् ॥ २८ ॥ मुस्ताधूपेमानुषाणांप्रियत्वंमांगल्यंकंवश्यकारंगुडस्य ॥ कुं
र्यात्सहोमासिममाग्रतोयोविहायपापानिसमांसमाप्नुयात् ॥ २९ ॥ नभयंविद्यतेतस्यदिव्यभौमांतरिक्षजम् ॥

अथारामोद्भवैर्वापिपुष्पैःसंपूजयेच्चमाम् ॥ पुष्पजातिविशेषेणभवेत्पुण्यंविशेषतः ॥ १३ ॥ तपःशीलगुणोपेतेपात्रेवे
दस्यपारगे ॥ दशदत्वासुवर्णानियत्फलंलभतेनरः ॥ १४ ॥ तत्फलंलभतेमर्त्यःसहेकुसुमदानतः ॥ द्रोणपुष्पैस्तु
कस्मिन्मह्यंचविनिवेदिते ॥ १५ ॥ दशदत्वासुवर्णानिफलंतदधिकंसुत ॥ पुष्पात्पुष्पांतरेभेदोयथासीत्तन्निबोधमे
॥ १६ ॥ द्रोणपुष्पसहस्रेभ्यःखादिरंतुविशिष्यते ॥ खादिरात्पुष्पसाहस्राच्छमीपुष्पंविशिष्यते ॥ १७ ॥
शमीपुष्पसहस्रेभ्योबिल्वपुष्पंविशिष्यते ॥ बिल्वपुष्पसहस्रेभ्योबकपुष्पंविशिष्यते ॥ १८ ॥ बकपुष्पसह
भ्योनद्यावर्तंविशिष्यते ॥ नद्यावर्तसहस्राद्धिकरवीरंविशिष्यते ॥ १९ ॥ करवीरसहस्रस्यकुसुमंश्वेतमुत्तमम् ॥
करवीरश्वेतपुष्पात्पालाशंपुष्पमुत्तमम् ॥ २० ॥ पालाशपुष्पसाहस्रात्कुशपुष्पंविशिष्यते ॥ कुशपुष्पसहस्
द्धिवनमालाविशिष्यते ॥ २१ ॥ वनमालासहस्राद्धिचंपकंचविशिष्यते ॥ चंपकस्यपुष्पशतादशोकंपुष्पमुत्तमम् ॥
॥ २२ ॥ अशोकपुष्पसाहस्राच्छेवंतीपुष्पमुत्तमम् ॥ शेवंतीपुष्पसाहस्रात्कुजकंपुष्पमुत्तमम् ॥ २३ ॥ कुजपुष्प
सहस्राद्धिमालतीपुष्पमुत्तमम् ॥ मालतीपुष्पसाहस्रात्संध्यापुष्पंविशिष्यते ॥ २४ ॥ पलाशस्यसहस्राद्धिमालती
पुष्पमुत्तमम् ॥ मालतीपुष्पसाहस्रात्त्रिसंध्यापुष्पमुत्तमम् ॥ २५ ॥ त्रिसंध्यारक्तसाहस्रात्त्रिसंध्याश्वेतमुत्तमम् ॥

त्रिसंध्याश्वेतसाहस्रात्कुंदपुष्पंविशिष्यते ॥ २६ ॥ कुंदपुष्पसहस्राद्धिजातीपुष्पंविशिष्यते ॥ सर्वासांपुष्पजातीना
जातीपुष्पमिहोत्तमम् ॥२७॥ जातीपुष्पसहस्रेणयच्छेन्मालांसुशोभनाम् ॥ मह्यंयोविधिवद्दद्यात्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥
॥ २८ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ मत्पुरेवसतेनित्यंममतुल्यपराक्रमः ॥२९॥ येषांसंतिचपुष्प
णिप्रशस्तानिममार्चने ॥ तेषांपत्राणिशस्तानितदभावेफलानिच ॥ ३० ॥ एतैःपत्रैश्चपुष्पैश्चफलैश्चापितथाहिमाम्
अर्चन्दशसुवर्णस्यप्रत्येकंफलमाप्नुयात् ॥३१॥ एताभिःपुष्पजातीभिःसहोमासेर्चयंतिये ॥ भक्तिंददामितेषांवैतु
सन्नात्रसंशयः ॥ ३२ ॥ धनंपुत्रांस्तथादारान्यत्किंचिद्वांछतेहिसः ॥ तत्तद्ददामिदेवेशपुष्पैरेभिःप्रतोषितः ॥ ३
इति श्रीस्कंदपुराणे मार्गशीर्षमाहात्म्ये सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ श्रीमत्तुलसीमाहात्म्यंयथाव
र्णयप्रभो ॥ यस्याःसन्निधिमात्रेणप्रीतिर्भवतितेऽधिका ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मणिकांचनपुष्पाणितथ
मुक्तामयानिच ॥ तुलसीपत्रदानस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ २ ॥ तुलसीमंजरीभिर्यःकुर्याद्वैममपूजनम् ॥ न
गर्भगृहान्यायान्मुक्तिभागीभवेन्नरः ॥ ३ ॥ आरोप्यतुलसींवत्सपूजयेत्तद्दलैश्चमाम् ॥ दिविसंमोदमानास्तेश्वेतद्वी
चमेगृहे ॥ ४ ॥ श्रीमत्तुलस्यार्चयतेसकृद्धिमांपत्रैःसुगंधैर्विमलैरखंडितैः ॥ यत्तस्यपापंपटसंस्थितंतदानिरीक्षयित्वा

रिमार्जयेद्यमः ॥५॥ तुलसींनयेषांममपूजनार्थंसंपादितैकादाशिपुण्यवासरे ॥ धिग्यौवनंजीवितमर्थसंततिस्तेषांसु
खंनेहचदृश्यतेपरे ॥६॥ लिंगमभ्यर्चितंदृष्ट्वासहोमासेचमामकम् ॥ तुलसीपत्रनिकरैर्मुच्यतेब्रह्महत्यया ॥७॥
नित्यमभ्यर्चयेद्योवैतुलस्यामांरमेश्वरम् ॥ महापापानिनश्यंतिकिंपुनश्चोपपातकम् ॥ ८ ॥ वर्ज्यंपर्युषितंपुष्पं
वर्ज्यंपर्युषितंजलम् ॥ नवर्ज्यंतुलसीपत्रंनवर्ज्यंजाह्नवीजलम् ॥ ९ ॥ तावद्गर्जंतिपुष्पाणिमालत्यादीनिभोसुत ॥
यावन्नप्राप्यतेपुण्यातुलसीममवल्लभा ॥ १० ॥ सकृदभ्यर्चयेद्योमांबिल्वपत्रेणमानवः ॥ मुक्तिभागीनिरातंकोमम
ममपार्श्वगतोभवेत् ॥ ११ ॥ बिल्वपत्राच्छमीपत्राज्जातीपत्रात्सरोरुहात् ॥ वल्लभंतुलसीपत्रंकौस्तुभादधिकंमम
॥ १२ ॥ अभिन्नपत्रातुलसीहृद्यामंजरिसंयुता ॥ क्षीरोदार्णवसंभूतापद्मैवेयंसदामम ॥ १३ ॥ अकृष्णाप्यथवा
कृष्णातुलसीममवल्लभा ॥ सितावाप्यसितावापिद्वादशीवल्लभायथा ॥ १४ ॥ गृहीत्वातुलसीपत्रंभक्त्यायोमां
समर्चयेत् ॥ अर्चितंतेनसकलंसदेवासुरमानुषम् ॥ १५ ॥ तावद्गर्जंतिरत्नानिकौस्तुभादीन्यनंतशः ॥ यावन्नप्रा
प्यतेकृष्णतुलसीकृष्णमंजरी ॥ १६ ॥ कृष्णंकृष्णतुलस्याहियोभक्त्यापूजयेन्नरः ॥ सयातिभुवनंशुभ्रंयत्र
विष्णुःश्रियासह ॥ १७ ॥ ममार्चनार्थंभिक्षूणांयच्छंतितुलसींदलम् ॥ अन्येषामपिभक्तानांयांतितेपदमव्य

इति श्रीस्कं० मार्ग० ब्रह्मविष्णुसं० दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ एकादश्याश्चमाहात्म्यंमूर्तीनांच
विधानकम् ॥ सर्वंब्रूहिममस्वामिन्कृपयाभूतभावन ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुष्वद्विजशार्दूलकथांपा
पप्रणाशिनीम् ॥ यांश्रुत्वायातिविलयंपापंब्रह्मवधादिकम् ॥ २ ॥ कांपिल्येनगरेराजावीरबाहुरितिस्मृतः ॥ सत्य
वादीजितक्रोधोब्रह्मज्ञोममतत्परः ॥ ३ ॥ भाववान्सदयाशीलोरूपवान्बलवान्नरः ॥ भक्तोभगवतांनृणांसदाममक
थारुचिः ॥ ४ ॥ सदाममकथासक्तःसदाजागरणप्रियः ॥ दाताविद्वान्क्षमाशीलोविक्रमीविजितेंद्रियः ॥ ५ ॥ विज
यीरणशीलश्चऋद्ध्याचधनदोपमः ॥ पुत्रवान्पशुमांश्चैवस्वदारनिरतस्तथा ॥ ६ ॥ तस्यभार्याकांतिमतीरूपेणाप्र
मामुवि ॥ पतिव्रतामहासाध्वीममभक्तिरतासदा ॥ ७ ॥ तयासहविशालाक्षोबुभुजेमेदिनींयुवा ॥ मुक्त्वैकंमांमह
बाहोनान्यज्जानातिदैवतम् ॥ ८ ॥ एकस्मिन्दिवसेपुत्रभारद्वाजोमहामुनिः ॥ समागतोगृहेतस्यवीरबाहोर्महात्मनः
॥ ९ ॥ दृष्ट्वासमागतंदूराद्भारद्वाजंमहामुनिम् ॥ स्वागतंकारयामासदत्वार्घ्यंविधिवत्तदा ॥ १० ॥ आसनं
कल्पयामासस्वयमेवमहीपतिः ॥ प्रणम्यपरयाभक्त्यातस्थौमुनिवराग्रतः ॥ ११ ॥ राजोवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलं
जन्मअद्यमेसफलंदिनम् ॥ अद्यमेसफलंराज्यमद्यमेसफलंगृहम् ॥ १२ ॥ प्रसन्नोममविप्रर्षेपरमात्माजनार्दनः ॥

ममधूपावशेषेणयस्यांगंपरिमार्जितम् ॥ ३० ॥ नचापद्विद्यतेतस्यभवांतिसंपदोऽखिलाः ॥ धूपंकृतेसहोमासेममाग्रे
श्रद्धयाऽनिशम् ॥ ३१ ॥ धूपःसुरूपतांधत्तेधूपःपावनमुत्तमम् ॥ वनस्पतिरसोदिव्यःपरमःपावनःशुचिः ॥ ३२ ॥
अतःपरंप्रवक्ष्यामिदीपमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ यस्मिन्कृतेनरोयातिवैकुंठंनात्रसंशयः ॥ ३३ ॥ बहुवर्तिसमायुक्तं
घृतपूरसमन्वितम् ॥ कुर्यादारार्तिकंयोवैकल्पकोटिदिवंवसेत् ॥ ३४ ॥ नीराजनंतुयःपश्येत्सहोमासेममाग्रतः ॥
सप्तजन्मभवेद्विप्रोह्यंतेचपरमंपदम् ॥ ३५ ॥ कर्पूरेणतुयःकुर्याद्भक्त्याचैवममाग्रतः ॥ आरार्तिकंद्विजश्रेष्ठप्रवि
शेन्मामनंतकम् ॥ ३६ ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंयत्कृतंपूजनंमम ॥ सर्वंसंपूर्णतामेतिकृतेनीराजनेसुत ॥ ३७ ॥ यः
करोतिसहोमासेकर्पूरेणचदीपकम् ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ ३८ ॥ ममाग्रेवैद्विजानांचदीपंदद्याच्च
तुष्पथे ॥ मेधावीज्ञानसंपन्नश्चक्षुष्मान्जायतेनरः ॥ ३९ ॥ घृतेनवाथतैलेनदीपंप्रज्वालयेन्नरः ॥ सहोमासेममा
ग्रेचतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ४० ॥ विहायसकलंपापंसहस्रादित्यसन्निभः ॥ ज्योतिष्मताविमानेनममलोकेमही
यते ॥ ४१ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदीपंदद्याद्विचक्षणः ॥ तंचदत्वाविहिंसेद्यःसपतेन्नरकेध्रुवम् ॥ ४२ ॥ दीपं
योवैहरेत्पापीलोभाद्द्वेषाद्द्विजोत्तम ॥ तद्दीपहरणात्सोऽपिमूकोंधश्चप्रजायते ॥ ४३ ॥ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे मार्ग

शीर्षमाहात्म्ये विष्णुब्रह्मसंवादेअष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नैवेद्यस्यविधिंब्रूहिदेवमेतत्वतः
प्रभो ॥ अन्नंकतिविधंचेष्टंव्यंजनादीन्यशेषतः ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयावत्सममप्रीतिक
रंपरम् ॥ वक्ष्यामितेऽन्नपानादिव्यंजनादीन्यशेषतः ॥ २ ॥ आदौहिरण्मयंपात्रंतदभावेचराजतम् ॥ तदभावे
चपालाशंविस्तीर्णबहुसुंदरम् ॥ ३ ॥ कचोलाःशतशःकार्याःपात्रेवैपरितोनघ ॥ तन्मेध्यव्यंजनादेयानाना
फलमयाःशुभाः ॥ ४ ॥ पायसंचंद्रसंकाशंपात्रेवैशर्करायुतम् ॥ भक्तंकुमुदसंकाशंमुद्गान्काचप्रभाञ्छुभान् ॥
॥ ५ ॥ नानाव्यंजनसंरुद्धंत्रिभिःपक्तिभिरेवच ॥ निंबूरसेनचंद्रेणफलमूलयुतेनच ॥ ६ ॥ वैकृताश्चतदाकार्याः
शतशोभोजनेमम ॥ द्राक्षास्तुमिश्रिताश्चूतकरमर्दकृताः शुभाः ॥ ७ ॥ मरीचापिप्पलीसार्द्रकैलाचंद्रकसंयुताः ॥
क्वाथिताःकथिकाःकर्याःशतशोभोजनेमम ॥ ८ ॥ प्रलेहनास्तथाकार्याःकचोलशतसंकुलाः ॥ नानाकुसुमसंमोदयु
क्ताःसहसिमेप्रियाः ॥ ९ ॥ मंडकावर्तुलारम्याःसमाःसर्वत्रबिंदुवत् ॥ सितयासहितेनाथदुग्धेनक्वथितेनच ॥ १० ॥
मधुवर्णेनगव्येनयुक्तेतस्मिन्सुभोजने ॥ कचोलेसुप्रभेवत्सस्थितंकांचनसुप्रभम् ॥ ११ ॥ घृतंसुवासितंप्रीत्यादेयं
हिममभोजने ॥ तत्रगोधूमपात्रेण चंद्रकेणहिचोज्ज्वलम् ॥ १२ ॥ सौबाह्लिकाःपूरिकास्तुशतच्छिद्राःसवेष्टिकाः ॥

मार्ग. अपूपाश्चतथाक्षीरप्रकारांस्तुप्रकारयेत् ॥ १३ ॥ मणयःसूत्रसंज्ञाश्चमालतीकुसुमादयः ॥ पर्पटावर्पटारम्या
१४ माषकूष्मांडसंभवाः ॥ १४ ॥ ॥ वटकान्नवधारम्यान्कुर्यान्मासेसहेमम ॥ द्विधाजातीमरीचैश्चपूरितान्द्रोण
केशुभाः ॥ १५ ॥ युक्तेनलवणेनातिशुद्धतैलेनपूरिताः ॥ कुंकुमाभाःस्नेहहीनाःसक्षताइवदुर्जनाः ॥ १६ ॥
दधिदुग्धयुताःकेचिच्चिंचिणीचूतसंभवाः ॥ द्राक्षारसयुताःकेचित्तथान्येक्षुरसैर्युताः ॥ १७ ॥ राजिकाजलम
ध्यस्थास्तथान्येसितयासह ॥ रसैश्चतुर्विधैश्चान्यैर्वटकानवधामताः ॥ १८ ॥ वज्रप्रभानुकणिकाचारबीजसुखा
रिकैः ॥ शकलैर्नारिकेलस्यलवंगशतसंयताः ॥ १९ ॥ घृतक्षीरसिताद्यास्ताः कटाहेसुप्रलोडिताः ॥ लब्धास्थि
तादिकृसररम्याः स्निग्धाश्चफेनिकाः ॥ २० ॥ पराकिकासुवैपक्काः कृताश्चंद्रेणपोलिकाः ॥ मोदकास्तत्रवैकार्या
श्चारबीजभवाः परे ॥ २१ ॥ सितयासहिताः कार्याअन्येदुग्धेननिर्मिताः ॥ नारिकेलफलैश्चान्येवृक्षनिर्यासनि
र्मिताः ॥ २२ ॥ बदामैश्चशुभाश्चान्येतिलैश्चकणबीजकैः ॥ ईदृशान्मोदकांश्चान्यांस्तुष्ट्यर्थंममकारयेत ॥
॥ २३ ॥ अर्शोघ्नंमोचनीकंदंतथार्द्रकरमर्दकम् ॥ नारिंगंचिंचिणीकंचकंकोलफलमेवच ॥ २४ ॥ दशारंत्रि
पुरीजातंशुभंनिंबफलंबिसम् ॥ तिंदूफलंलवंगंचश्रीफलंतिलकंलुति ॥ २५ ॥ वल्कलंवंशकारीरंतथाकायफलंबल

इति श्रीस्कं० मार्ग० ब्रह्मविष्णुसं०दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ एकादश्याश्चमाहात्म्यंमूर्तीनांच
विधानकम् ॥ सर्वंब्रूहिममस्वामिन्कृपयाभूतभावन ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुष्वद्विजशार्दूलकथांपा
पप्रणाशिनीम् ॥ यांश्रुत्वायातिविलयंपापंब्रह्मवधादिकम् ॥ २ ॥ कांपिल्येनगरेराजावीरबाहुरितिस्मृतः ॥ सत्य
वादीजितक्रोधोब्रह्मज्ञोममतत्परः ॥ ३ ॥ भाववान्सदयाशीलोरूपवान्बलवान्नरः ॥ भक्तोभगवतांनृणांसदाममक
थारुचिः ॥ ४ ॥ सदाममकथासक्तःसदाजागरणप्रियः ॥ दाताविद्वान्क्षमाशीलोविक्रमीविजितेंद्रियः ॥ ५ ॥ विज
यीरणशीलश्चऋद्ध्याचधनदोपमः ॥ पुत्रवान्पशुमांश्चैवस्वदारनिरतस्तथा ॥ ६ ॥ तस्यभार्याकांतिमतीरूपेणाप्र
मामुवि ॥ पतिव्रतामहासाध्वीममभक्तिरतासदा ॥ ७ ॥ तयासहविशालाक्षोबुभुजेमेदिनींयुवा ॥ मुक्त्वैकंमांमह
बाहोनान्यज्जानातिदैवतम् ॥ ८ ॥ एकस्मिन्दिवसेपुत्रभारद्वाजोमहामुनिः ॥ समागतोगृहेतस्यवीरबाहोर्महात्मनः
॥ ९ ॥ दृष्ट्वासमागतंदूराद्भारद्वाजंमहामुनिम् ॥ स्वागतंकारयामासदत्वार्घ्यंविधिवत्तदा ॥ १० ॥ आसनं
कल्पयामासस्वयमेवमहीपतिः ॥ प्रणम्यपरयाभक्त्यातस्थौमुनिवराग्रतः ॥ ११ ॥ राजोवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलं
जन्मअद्यमेसफलंदिनम् ॥ अद्यमेसफलंराज्यमद्यमेसफलंगृहम् ॥ १२ ॥ प्रसन्नोममविप्रर्षेपरमात्माजनार्दनः

मार्ग.
१९

गग्रकल्प्यछत्रचामरे ॥ ४ ॥ प्रसादसुमुखंध्यात्वाश्यामसुंदरविग्रहम् ॥ जपेदष्टोत्तरशतंस्तुवीतस्तुतिभिःप्रभुम् ॥
॥ ५ ॥ शंखरौप्यमयीमालाकांचनींचविशेषतः ॥ पद्माक्षैश्चैवसुभगैर्विद्रुमैर्मणिमौक्तिकैः ॥ ६ ॥ रचितैद्राक्ष
कैर्मालातथैवांगुलिपर्वभिः ॥ पुत्रजीवमयीमालाशस्तावैजपकर्मणि ॥ ७ ॥ नचक्रमन्नचहसन्नपार्श्वमवलोकयन् ॥
नपदापदमाक्राम्यकरप्राप्तशिरस्तथा ॥ ८ ॥ नोत्तिष्ठन्मन्मनुंविद्वान्नजपेद्व्यग्रमानसः ॥ जपकालेनभाषेतत्र
तहोमार्चनादिषु ॥ ९ ॥ गृहेष्वेकगुणंजाप्यंगोष्ठेदशगुणंभवेत् ॥ नदीतीरेशतंविद्यादग्न्यगारेदशाधिकम् ॥ १० ॥
तीर्थादिषुसहस्रंस्यादनंतंममसन्निधौ ॥ एवंकृत्वासहोमासेयःकुर्याच्चप्रदक्षिणाम् ॥ ११ ॥ सप्तद्वीपवतीपुण्यंलभते
सपदेपदे ॥ पठन्नामसहस्रंतुअथवानामकेवलम् ॥ १२ ॥ एकाप्रदक्षिणाभक्त्यादहेत्पापंसदाह्निकम् ॥ प्रदक्षिणी
कृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ १३ ॥ दिनसप्तोद्भवंपापंममतिस्रःप्रदक्षिणाः ॥ तत्क्षणान्नाशयंत्येवपापंदेहेदशाह्निकम् ॥
॥ १४ ॥ कृताःप्रदक्षिणायेनएकविंशतिभक्तितः ॥ भ्रूणहत्यादिपापानिनाशमायांतितत्क्षणात् ॥ १५ ॥ अष्टोत्तर
शतंयेनकृताभक्त्याप्रदक्षिणाः ॥ तेनेष्टंक्रतुभिःसर्वैःसमाप्तवरदक्षिणैः ॥ १६ ॥ प्रदक्षिणीकृतातेनतावद्द्वारंवसुंधरा ॥
मातुःप्रदक्षिणास्तद्वद्भूतधात्रीप्रदक्षिणाः ॥ १७ ॥ शालिग्रामशिलायाश्चसममेतत्त्रयंस्मृतम् ॥ एकोदंडप्रपातश्चसहे

सप्तप्रदक्षिणाः ॥ १८ ॥ सममेतद्द्वयंनोवादंडपातोविशिष्यते ॥ प्रदक्षिणेदंडपातंयःकरोतिसदामम ॥ १९ ॥ सहो
मासेविशेषेणआकल्पंसवसेद्दिवि ॥ कल्पादनंतरंतातचक्रवर्त्तीप्रजायते ॥ २० ॥ चिरायुर्धनवान्भोगीदानवान्धर्म
वत्सलः ॥ सहस्रनामपठनात्पापंनश्येत्त्रिधाकृतम् ॥ २१ ॥ अथकिंबहुनोक्तेनशृणुगुह्यंचमेसुत ॥ दामोदरेतिना
म्नावैभवेत्प्रीतिर्ममातुला ॥ २२ ॥ गुणसंबंधिमन्नामकृतंमात्रायशोदया ॥ यदामेदधिभांडस्यस्फोटनंगोकुलेकृ
तम् ॥ २३ ॥ तदायशोदयागाढंबद्धोदाम्नाह्युलूखले ॥ ततः प्रभृतिमेनामख्यातंदामोदरेतिच ॥ २४ ॥ नमोदा
मोदरायेतिजपेद्यः सुसमाहितः ॥ सूर्योदयेशुचिर्भूत्वात्रिसहस्रंदिनेदिने ॥ २५ ॥ सार्द्धलक्षत्रयंयावत्ततउद्यापयेद्बुधः ॥
तर्पणंहवनंचैवब्रह्मभोज्यंदशांशतः ॥ २६ ॥ एवंयःकुरुतेभक्त्यातस्ययच्छामिवांछितम् ॥ धनंधान्यंतथादारा
न्पुत्रांश्चान्यच्चवांछितम् ॥ २७ ॥ त्रिसत्येनमयाचोक्तंश्रद्धस्वत्वंमहामते ॥ मंत्रराजमिमंपुत्रकृपयामेप्रकाशितम् ॥
॥ २८ ॥ दामोदरायेतिपठन्नित्यंकुर्यात्प्रदक्षिणम् ॥ दंडपातंतथापुत्रअष्टांगेनसमन्वितम् ॥ २९ ॥ पद्भ्यांकराभ्यांजानु
भ्यामुरसाशिरसातथा ॥ मनसावचसादृष्ट्याप्रणामोष्टांगउच्यते ॥ ३० ॥ शिरोमत्पादयोःकृत्वाबाहुभ्यांचपरस्परम् ॥
प्रपन्नंपाहिमामीशभीतंमृत्युग्रहार्णवात् ॥ ३१ ॥ पश्चाच्छेषांमयादत्तांशिरस्याधायसादरम् ॥ एवंब्रूयात्ततोवत्स

मार्ग. ममपूजाप्रपूर्त्तये ॥ ३२ ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंजनार्दन ॥ यत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे ॥३३॥ मृद
१६ गवाद्येनसमंप्रणवेनसुसंयुतम् ॥ एवंकार्यंसहोमासेनृत्यंपुण्यप्रदंनृणाम् ॥ ३४ ॥ गीतंवाद्यंचनृत्यंचतथापुस्तकवा
नम् ॥ पूजाकालेचतुर्वक्रसर्वदाममचप्रियम् ॥ ३५ ॥ गीतवाद्याद्यभावेचममनामसहस्रकम् ॥ स्तवराजंतथापुत्रगजे
द्रस्यचमोक्षणम् ॥३६॥ अनुस्मृतिश्चगीताचस्तवनंपंचधामतम् ॥ पंचस्तवंमहाभागममप्रीतिकरंपरम् ॥३७॥ पादो
दकंपिबेद्योवैशालग्रामसमुद्भवम् ॥ पंचगव्यसहस्रैस्तुप्राशितैःकिंप्रयोजनम् ॥३८॥ शालग्रामशिलातोयंयःपिबेद्बिंदु
नासमम् ॥ मातुःस्तन्यंपुनर्नैवसपिबेन्मुक्तिभाग्नरः ॥ ३९ ॥ आशौचंनैवविद्येतसूतकेमृतकेपिच ॥ येषांपादोदकं
र्भिप्राशनंयेप्रकुर्वते ॥४०॥ अंतकालेपियस्येदंदीयतेपादयोर्जलम् ॥ सोपिसद्गतिमाप्नोतिसदाचारबहिष्कृतः ॥४१॥
अपेयंपिबतेयस्तुभुंक्तेयद्यप्यभोजनम् ॥ अगम्यागमनोयोवैपापाचारश्चयोनरः ॥ ४२ ॥ सोपिपूतोभवत्याशुसद्य
पादांबुधारणात् ॥ चांद्रायणात्पादकृच्छ्रादधिकंपादयोर्जलम् ॥ ४३ ॥ अगुरुंकुंकुमंवापिकर्पूरंचानुलेपनम् ॥
ममपादांबुसंस्पृष्टंतद्वैपावनपावनम् ॥ ४४ ॥ दृष्टिपूतंतुयत्तोयंभवेद्वैविप्रसत्तम ॥ तद्वैपापहरंनृणांकिंपुनःपादयो
र्जलम् ॥ ४५ ॥ प्रियस्त्वंमेग्रजःपुत्रोविशेषेणचमत्प्रियः ॥ तदर्थंकथितंसर्वंरहस्यंयच्चमेस्थितम् ॥ ४६ ॥

र्षकः ॥ कृतघ्नोदुर्विनीतश्चसुद्धाचारविवर्जितः ॥ ५४ ॥ इयंयाभवतोभार्यापूर्वमप्यायतेक्षणा ॥ कर्मणामनसावाचा
नान्यदस्यास्त्वयाविना ॥ ५५ ॥ पतिव्रतामहाभागभजमानानिरंतरम् ॥ भावंनकुरुतेदुष्टंतवोपरितथासति ॥५६॥
सखिभिस्त्वंपरित्यक्तोबंधुभिःपापकर्मकृत् ॥ क्षयंजदामचार्थोयःसंचितस्तवपूर्वजैः ॥ ५७ ॥ नष्टेद्रव्येफलाकांक्षी
त्वमासीर्जगतीपते ॥ पूर्वकर्मविपाकेनकृषिश्चविफलागता ॥ ५८ ॥ ततोवित्तेपरिक्षीणेपरित्यक्तश्चबांधवैः
क्षीयमाणापिसाध्वीयमत्यजत्त्वांनभामिनी ॥ ५९ ॥ त्वंभग्नःसर्वकामेभ्योगतवान्निर्जनेवने ॥ हत्वाजीवाननेक
श्चचकारात्मविपोषणम् ॥ ६० ॥ एवंप्रवृत्तस्यतवसहपत्न्यातदानृप ॥ गतानिबहुवर्षाणिपापवृत्त्यामहीतले ॥६
अन्यस्मिन्वासरेराजन्मार्गभ्रष्टोमहामुनिः ॥ नदिशंविदिशंवेत्तिदेवशर्माद्विजोत्तमः ॥ ६२ ॥ क्षुत्तृषापीडितोत्य
र्थंमध्याह्नगदिवाकरे ॥ पतितोवनमध्येतुमार्गभ्रष्टोमहीपते ॥ ६३ ॥ दयाजाताचतेभूपदृष्ट्वादुःखेनपीडितम् ॥
ब्राह्मणंवृद्धमज्ञातंगृहीत्वातुकरेणवै ॥ ६४ ॥ उत्थाप्यपतितंभूमौत्वयोक्तंहितदानृप ॥ प्रसादंकुरुविप्रर्षेआगच्छ
त्वंममाश्रमम् ॥ ६५ ॥ जलपूर्णंतडागंचपद्मिनीखंडमंडितम् ॥ वृक्षैर्मनोहरैर्युक्तंफलैःपुष्पैर्मनोरमैः ॥ ६६
स्नात्वासुशीतलेतोयेकृत्वाकर्मचनैत्यकम् ॥ कुरुविप्रफलाहारंपिबवारिसुशीतलम् ॥ ६७ ॥ सुखेनकुरुविश्रामं

यत्त्वंसमागतोह्यद्यगृहेयोगिवरस्तथा ॥१३॥ मुक्तोहंपापकोव्याद्ययत्त्वयाहंनिरीक्षितः ॥ राज्यंलक्ष्मीर्गजाश्वाश्चम
यातुभ्यंनिवेदिताः ॥१४॥ वैष्णवोसिमुनिश्रेष्ठनास्त्यदेयंमयातव ॥ मेरुतुल्यंभवेत्सर्वं वैष्णवस्यवराटिका ॥ १५ ॥
नायातिहिगृहेयस्यवैष्णवोवैद्विजोत्तमः ॥ तद्दिनंविफलंतस्यकथितंब्राह्मणैर्मम ॥ १६ ॥ विष्णुभक्ताश्चयेकेचित्सर्वे
वर्णाद्विजातयः ॥ कथितंममगार्ग्येणगौतमेनसुमंतुना ॥ १७ ॥ येत्वभक्ताहृषीकेशेपिशाचास्तेहिमानवाः ॥ महाप
तकलिप्तास्तेयेभुंजंतिहरेर्दिने ॥ १८ ॥ शिवव्रतसहस्रैस्तुसौरैर्ब्राह्मैश्चकोटिभिः ॥ यत्फलंकविभिःप्रोक्तंवासरैकेन
द्धरेः ॥१९॥ गर्वमुद्वहतेतावत्तिथिर्ब्राह्मीचशांकरी ॥ यावन्नायातिविप्रेंद्रद्वादशीचममप्रिया ॥ २० ॥ तावत्प्रभावस्त
राणांयावन्नोदयतेशशी ॥ तिथिस्तथाचविप्रेंद्रयावन्नायातिद्वादशी ॥२१॥ नारदेनपुराप्रोक्तंवसिष्ठेनममाग्रतः ॥ त्वं
त्तासर्वधर्माणांवैष्णवानांमहामुने ॥ २२ ॥ ॥ भारद्वाजउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंमहाभागयत्त्वंभक्तोसिवैष्णवः ॥ स
सुप्रजामहीधन्यायत्त्वंरक्षसिभूमिप ॥ २३ ॥ तस्मिन्राष्ट्रेनवस्तव्यंयत्रराजानवैष्णवः ॥ वरंवासोवनेतीर्थेनतुराष्ट्रे
त्ववैष्णवे ॥ २४ ॥ यत्रभागवतोराजासंप्रशास्तिचमेदिनीम् ॥ वैकुंठमितिमंतव्यंतद्राष्ट्रंपापवर्जितम् ॥ २५ ॥ चक्षु
र्हीनंयथादेहंपतिहीनायथास्त्रियः ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ २६ ॥ यथापुत्रोमहीपालमात

पित्रोरपोषकः ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ २७ ॥ दानहीनोयथाराजाब्राह्मणोरसविक्रयी ॥ द्वाद
शीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ २८ ॥ दंतहीनोयथाहस्तीपक्षहीनोयथाखगः ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथारा
ष्ट्रमवैष्णवम् ॥ २९ ॥ प्रतिग्रहार्थवेदादिद्रव्यार्थंसुकृतंयथा ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ ३० ॥
दर्भहीनायथासंध्यायथाश्राद्धमदक्षिणम् ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ ३१ ॥ सशिखंच
थाशूद्रंकपिलाक्षीरपायिनम् ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ ३२ ॥ ब्राह्मणीगामिनंशूद्रंहेमघ्नंधर्मदू
कम् ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ ३३ ॥ हरिसूर्यादिवृक्षाणांयथाछेदंनरोत्तम ॥ द्वादशीदशमीयु
तथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ ३४ ॥ यथाहुतीर्मंत्रहीनामृतवत्सापयोयथा ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥३५
सकेशाविधवायद्वद्व्रतंस्नानविवर्जितम् ॥ द्वादशीदशमीयुक्तातथाराष्ट्रमवैष्णवम् ॥ ३६ ॥ सराजाप्रोच्यतेसद्भिर्य
भक्तोमधुसूदने ॥ तद्राष्ट्रंवर्धतेनित्यंसुखीभवतिसप्रजः ॥ ३७ ॥ दृष्टिर्मेसफलाराजन्यत्त्वयाहंनिरीक्षितः ॥ अ
मेसफलावाणीजल्पतेयात्वयासह ॥ ३८ ॥ दूरमेवहिगंतव्यंश्रूयतेयत्रवैष्णवः ॥ दर्शनात्तुभवेत्पुण्यंतीर्थस्नानस
द्भवम् ॥ ३९ ॥ सत्वंराजन्मयादृष्टोविष्णुभक्तिरतःशुचिः ॥ स्वस्तितेस्तुगमिष्यामिसुखीभवनराधिप ॥ ४० ॥

एतस्मिन्नंतरेराज्ञाकांतिमत्यानमस्कृतः ॥ भारद्वाजोमुनिश्रेष्ठःप्रवरःसर्वयोगिनाम् ॥ ४१ ॥ अवैधव्यंवरारोहेभ
क्ताभवस्वभर्त्तरि ॥ निश्चलाकेशवेभक्तिःसदाभवतुतेशुभे ॥ ४२ ॥ एतस्मिन्नंतरेराजाभारद्वाजंमहामुनिम् ॥ उवा
चप्रीणयन्वाचामेघनादगभीरया ॥ ४३ ॥ राजोवाच ॥ ॥ विपुलामेकथंलक्ष्मीःकिंकृतंपूर्वजन्मनि ॥ सर्वंब्रूहिमुनि
श्रेष्ठकृपायदिममोपरि ॥ ४४ ॥ एतन्मयाकथंप्राप्तंराज्यंनिहतकंटकम् ॥ पुत्रोवैगुणवान्श्रेष्ठःप्रियाचसुमनोहरा ॥
॥ ४५ ॥ मच्चित्तामद्गतप्राणाचिंतयंतीजनार्दनम् ॥ कोहंमुनेकथंचैषाकश्चधर्मोमयाकृतः ॥ ४६ ॥ किंचानयापिच
र्वंग्याममपत्न्याकृतंमुने ॥ केनपुण्येनमेलक्ष्मीर्मृत्युलोकेसुदुर्लभा ॥ ४७ ॥ अशेषाभूमिपालावैवर्ततेयस्यमेवशे ॥
विक्रमंचाप्रतिहतंशरीरारोग्यतातथा ॥ ४८ ॥ ममापिविपुलंतेजोनकश्चित्सहतेमुने ॥ इच्छामेद्यप्रतिज्ञातुं
यथाचेयमनिंदिता ॥ ४९ ॥ मयापिसुकृतंविप्रकिंकृतंपूर्वजन्मनि ॥ इतिपृष्टोनरेंद्रेणपूर्वजन्मविचेष्टितम् ॥ ५० ॥
स्वपत्न्याश्चेष्टितंचैवसंपदाचैवकारणम् ॥ योगोत्थंसुचिरंकालंतथाविंदतमानसे ॥ ५१ ॥ विज्ञातमेतन्नृपते
पूर्वजन्मविचेष्टितम् ॥ तवपत्न्याश्चराजर्षेशृणुष्वकथयाम्यहम् ॥ ५२ ॥ ॥ भारद्वाजउवाच ॥ शृणुभूपालस
कलंयस्येदंकर्मणःफलम् ॥ त्वमासीःशूद्रजातीयोजीवहिंसापरायणः ॥ ५३ ॥ नास्तिकोदुष्टचारित्रःपरदारप्रध

म् ॥ द्राक्षाफलंचूतफलंरम्यंकंटाकिनीफलम् ॥ २६ ॥ धात्रीफलंशुक्तिभवंफलमंबाडवंतथा ॥ रंभाफलंपिप्पलीच
मरीचाश्चमनोहराः ॥ २७ ॥ शुद्धसर्षपतैलेनलवणेनसुवेधितम् ॥ तथाराजिकयाविद्धंत्रिभिर्वर्षैर्घटेस्थितम् ॥२८॥
एवंविधानिजातानिव्यंजनानिचमानद ॥ कर्तव्यानिसहोमासेममप्रीतिकराणिवै ॥ २९ ॥ एतादृशेभोजनेचेदसा
मर्थ्यंभवेद्यदि ॥ एवंकार्यंतदातेनसंक्षेपेणश्रृणुष्वमे ॥ ३० ॥ लड्डूकमेकंघृतपूरमेकंफेनद्वयंकोकरसत्रयंच ॥ घृत
प्लुतंमंडकषोडशानांवटाष्टदायीनरकंनपश्येत् ॥ ३१ ॥ अर्द्धाढकंसुचिरपर्युषितंचदुग्धंखंडस्यषोडशपलानिशशि
प्रभस्य ॥ सर्पिष्पलंमधुपलंमरिचंद्विकर्षंशुंठ्याःपलार्धमथवार्धपलंचतुर्णाम् ॥ ३२ ॥ श्लक्ष्णेपटेललनयामृदुपा
णिघृष्टाकर्पूरधूलिधवलीकृतभांडसंस्था ॥ एषाशुभारसवतीप्रकरोतियोवैकामान्ददामिसकलान्मनुजस्यतस्य ॥
॥ ३३ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे मार्गशीर्षमाहात्म्ये विष्णुब्रह्मसंवादे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नैवे
द्यानंतरंतातकिंकर्तव्यंनृभिःप्रभो ॥ यत्कर्तव्यंसहोमासेतत्सर्वंब्रूहितत्त्वतः ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अथ
भुक्तवतेदत्वाजलैःकर्पूरवासितैः ॥ आचमनंचतांबूलंचंदनंकरमार्जनम् ॥ २ ॥ पुष्पांजलिंततःकुर्याद्दर्पणादर्शंप्रद
र्शयेत् ॥ नीराजनंततःकार्यंकार्पूरंविभवेसति ॥ ३ ॥ समर्प्यमुकुटादीनिभूषणानिविचक्षणः ॥ ततःपश्चान्महाभ

मार्ग॰ याःसंरक्षितःस्वयम् ॥ विप्रेंद्रतृप्तिपर्यंतंवसत्वंचममाश्रमे ॥ ६८ ॥ उत्तिष्ठत्वंद्विजश्रेष्ठप्रसादंकर्तुमर्हसि ॥ लब्
१९ संज्ञस्तदाविप्रःश्रुत्वाशूद्रस्यभाषितम् ॥ ६९ ॥ करंजग्राहतंशूद्रंगतोयत्रजलाशयः ॥ उपविष्टोमहाबाहोछायामा
त्यतत्तटे ॥ ७० ॥ स्नानंचकारविधिवत्पूजयामासकेशवम् ॥ तर्पयित्वापितृन्देवान्पपौनीरंसुशीतलम् ॥ ७१
विश्रांतोवृक्षमूलेभूद्देवशर्माद्विजोत्तमः ॥ साष्टांगंमुनयेकृत्वानमस्कारंसहास्त्रिया ॥ ७२ ॥ शूद्रस्तुपरयाभक्त्याप्र
वाचमुनिसंन्निधौ ॥ आवयोस्तरणार्थायअतिथिस्त्वंसमागतः ॥ ७३ ॥ दर्शनात्तवविप्रर्षेजातः पापस्यसंक्षयः
प्रियेफलानिस्वादूनिप्रयच्छास्मैद्विजातये ॥ मृदूनिरसयुक्तानिसुपक्वानिप्रियाणिच ॥ ७४ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥
त्वामहंनैवजानामिस्वज्ञातिंकथयस्वमे ॥ नाज्ञातस्यहिभोक्तव्यंब्राह्मणस्यापिपुत्रक ॥ ७५ ॥ ॥ शूद्रउवाच ॥
शूद्रोहंद्विजशार्दूलनकार्यः संशयस्त्वया ॥ आत्मजैर्दुर्जनैर्विप्रपरित्यक्तः स्वबंधुभिः ॥ ७६ ॥ तयोः संवदतोरे
शूद्रपत्न्याफलानिच ॥ दत्तानितस्मैविप्रायतेनभुक्तानितानिवै ॥ ७७ ॥ अभूत्प्रीतमनाविप्रः पीत्वानीरंसुशी
तलम् ॥ सुखंसंप्राप्यसमुनिर्विश्रांतस्तरुमूलके ॥ ७८ ॥ सचशूद्रः सपत्नीकोभुक्त्वाचपुनरागतः ॥ स्वागतंतेमुनि
श्रेष्ठकुतस्त्वमिहचागतः ॥ ७९ ॥ शून्याटवींद्विजश्रेष्ठदुष्टसत्वभयाकुलाम् ॥ निर्मनुष्यांदुःखयुक्तांदिवारात्रंभय

नकाम् ॥ ८० ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ब्राह्मणोहंमहाभागप्रयागगमनंप्रति ॥ अहमज्ञातमार्गेणप्रविष्टोदारुणेवन
॥ ८१ ॥ ममपुण्यप्रभावेनजातोसिवरबांधवः ॥ जीवितंमेत्वयादत्तंब्रूहिकिंकरवाणिते ॥ ८२ ॥ भवानपिकुतः प्र
प्तोनिर्मनुष्येवनेखलु ॥ कोभवान्कारणंकिंस्वित्कथयस्वममाग्रतः ॥ ८३ ॥ शूद्रउवाच ॥ विदर्भनगरीराज्ञा
मसेनेनरक्षिता ॥ वासोममममहाराष्ट्रेशूद्रोहंपापलंपटः ॥ ८४ ॥ स्वकर्मविहितोधर्मोमयात्यक्तोद्विजोत्तम ॥ त्य
हंबंधुवर्गेणततोऽहंवनमागतः ॥ ८५ ॥ कृत्वाजीववधंनित्यंजीवेहंभार्ययासह ॥ सांप्रतंपातकात्सम्यङ्निर्विण्णोस्मि
हामुने ॥ ८६ ॥ कुरुष्वानुग्रहंकिंचित्पापयुक्तस्यमेप्रभो ॥ ममपुण्यप्रभावेनआगतस्त्वंद्विजोत्तम ॥ ८७ ॥ नपर
मियथासौरिंपत्न्यासहमहामुने ॥ उपदेशप्रभावेणप्रसादंकर्तुमर्हसि ॥ ८८ ॥ नान्यदिच्छाम्यहंकिंचिन्मुक्त्वादेवंजन
र्दनम् ॥ कुरुष्वानुग्रहंमेद्यप्रसादमृषिसत्तम ॥ ८९ ॥ भारद्वाजउवाच ॥ ॥ इतितेनसमाप्टष्टोदेवशर्माद्विजाग्रणी
शूद्रेणपरयाभक्त्याप्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥ ९० ॥ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे मार्गशीर्षमाहात्म्येविष्णुब्रह्मसंवादेएक
दश्याख्यानंनामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ देवशर्मोवाच ॥ ॥ तवेदृशीमतिर्जातासहसाकेशवोपरि ॥ एतस
न्मेगतंपापंपूर्वजन्मशतोद्भवम् ॥ १ ॥ विनाव्रतैर्विनातीर्थैर्मुक्तस्त्वंपापकोटिभिः ॥ ममातिथ्येनभक्त्याचजातंतव

मार्ग. पदम् ॥ २ ॥ तेन पुण्यप्रभावेणमतिर्जातातवेद्दशी ॥ ध्यात्वासंचिंत्यमनसाज्ञातंपूर्वंविचेष्टितम् ॥ ३ ॥ पूर्वजन्म-
२० विप्रस्त्वमवंत्यांधर्मतत्परः ॥ सदाध्ययनशीलश्चसुशीलश्चसदाव्रती ॥ ४ ॥ एकातुद्वादशीविष्णोःकृतादशमिसंयु-
ता ॥ तत्पापस्यप्रभावेनसमस्तंसुकृतंगतम् ॥ ५ ॥ सर्वंतद्विफलंजातंयथाशूद्रपतिर्द्विजः ॥ बहुवर्षसहस्राणिप्राप्ता-
रकयातनाः ॥ ६ ॥ तस्मादेवंत्वयापूर्वंकृतंदुष्टंचिरंबहु ॥ कृतातुदशमीमिश्रातिथिर्विष्णोर्महात्मनः ॥ ७ ॥ तेनशूद्रे-
भवाञ्जातःपापेतवमतिस्तथा ॥ धर्मेनरमतेचित्तंदशमीवेधदूषितम् ॥ ८ ॥ विदर्भनगरेवत्सअस्तितेपुत्रिकासुतः
कृतंतेनविधानोक्तंहरेरेकादशीव्रतम् ॥ ९ ॥ प्रदत्तंतेनतत्पुण्यमखंडैकादशीव्रतम् ॥ धर्मोपरिमतिर्जाताजातःपाप-
संक्षयः ॥ १० ॥ तेनपुण्यप्रभावेणएकादश्याव्रतेनच ॥ दशमीवेधजंपापंयमेनपरिमार्जितम् ॥ ११ ॥ इहजन्मनि
त्पापंजन्मायुतकृतानिच ॥ मार्जितानियमेनैवपापानितवसांप्रतम् ॥ १२ ॥ तयोर्विवदतोरेवंविष्वक्सेनः समागतः
वर्णावरस्वागतंतेतुष्टस्तेहंजनार्दनः ॥ १३ ॥ विप्रस्यातिथ्यहेतुत्वाज्जातःपापस्यसंक्षयः ॥ परदत्तेनपुण्येनएकादश्या-
व्रतेनच ॥ १४ ॥ दशमीवेधजंपापंतवशूद्रलयंगतम् ॥ व्रतंकृत्वाददौपुण्यंदौहित्रस्तेनतारितः ॥ १५ ॥ पत्न्यासह
महाभागवैनतेयंसमारुह ॥ इत्युक्त्वादेवदेवेनविमानेस्थापितस्तदा ॥ १६ ॥ स्वर्गंततःसपत्नीकःशूद्रत्वेननृपोत्तम ॥

देवशर्मातु विप्रोवैतीर्थराजंययौपुनः ॥ १७ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ अखंडैकादशीपुण्यात्
मस्यातिथ्यकारणात् ॥ विष्णुभक्तिमतीभार्याराज्यंनिहतकंटकम् ॥१८॥ राजोवाच ॥ ॥ ब्रह्मन्नखंडैकादश्याविधिं
सम्यक्समादिश ॥ विष्णोःसंप्रीणनार्थायप्रसादंकर्तुमर्हसि ॥ १९ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥ शृणुष्वनृपशार्दूलएकादश्या
विधिंशुभम् ॥ पुराऽऽसीद्भगवान्विष्णुर्नारदाययदुक्तवान् ॥२०॥ तत्तेहंसंप्रवक्ष्यामिउद्यापनविधिंशुभम् ॥ मार्गशीर्ष
दिमासेषुद्वादशीषुनरोत्तम ॥ २१ ॥ व्रतंशुभमिदंकार्यमखंडैकादशीव्रतम् ॥ दशम्यांचैवनक्तंचएकादश्यामु
षणम् ॥ २२ ॥ द्वादश्यामेकभुक्तंचअखंडाइतिकथ्यते ॥ दिवसस्याष्टमेभागेमंदीभूतेदिवाकरे ॥ २३ ॥ तद्दिनं
विजानीयान्ननक्तंनिशिभोजनम् ॥ कांस्यंमांसंमसूरांश्चचणकान्कोद्रवांस्तथा ॥ २४ ॥ शाकंमधुपरान्नंचपुनर्भोज
नमैथुने ॥ विष्णुभक्तोनरोवापिदशम्यांदशवर्जयेत् ॥ २५ ॥ दशम्याविधिरुक्तोयमेकादश्यास्तथाशृणु ॥ असकृ
ज्जलपानंचहिंसाशौचमसत्यता ॥ २६ ॥ तांबूलंदंतकाष्ठंचदिवाशयनमैथुने ॥ द्यूतंक्रीडानिशिस्वापःपतितैःसहभा
षणम् ॥ एकादश्यांदशैतानिविष्णुभक्तस्तुवर्जयेत् ॥२७॥ अद्यमेस्त्रीसुखंनास्तिभोजनंनास्तिकेशव ॥ प्रीत्यर्थंतवदे
शनियमस्तुदिवानिशि ॥२८॥ सुर्सेंद्रियैस्तुवैक्लव्यंभोजनंयच्चमैथुनम् ॥ दंतांतरविलग्नान्नंक्षमस्वपुरुषोत्तम ॥२९॥

मार्ग. उपावृत्तस्तुपापेभ्योयस्तुवासोगुणैःसह ॥ उपवासःसविज्ञेयोनशरीरस्यशोषणम् ॥ ३० ॥ पूर्वोक्तानिदशैतानिपर
२१ न्नंचतथामधु ॥ द्वादश्यांविष्णुभक्तोवैवर्जयेन्मर्दनादिकम् ॥ ३१ ॥ अद्यमेद्वादशीपुण्यापवित्रापापनाशनी ॥ पार
णंचकरिष्यामिप्रसीदगरुडध्वज ॥ ३२ ॥ विष्णोःसंतोषणार्थाययोमयानियमःकृतः ॥ अद्याहंभोजयिष्या
मित्वत्प्रसादाद्द्विजोत्तम ॥ ३३ ॥ अनेनविधिनाकुर्याद्यावद्वर्षसमाप्यते ॥ संपूर्णेतुततोवर्षेकुर्यादुद्यापनंबुधः ॥
॥ ३४ ॥ आदौमध्येतथाचांतेव्रतस्योद्यापनंस्मृतम् ॥ उद्यापनंनकुर्याद्यःकुष्ठीचांधश्चजायते ॥ ३५ ॥ तस्मा
दुद्यापनंकुर्याद्यथाविभवसारतः ॥ क्रियतेशुक्लपक्षेचमासेमार्गशिरेशुभे ॥ ३६ ॥ आमंत्र्याद्वादशमितान् ब्रा
णान्विधिकोविदान् ॥ त्रयोदशंसपत्नीकमाचार्यंविधिकोविदम् ॥ ३७ ॥ यजमानःशुचिःस्नात्वाश्रद्धायुत
जितेंद्रियः ॥ पादशौचार्घवस्त्राद्यैराचार्यादींस्ततोऽर्चयेत् ॥ ३८ ॥ आचार्यस्तुततः कृत्वामंडलंवर्णकैःशुभैः
चक्राब्जंसर्वतोभद्रंश्वेतवस्त्रेणवेष्टितम् ॥ ३९ ॥ जलपूर्णंचकुंभंतुपंचरत्नसमन्वितम् ॥ पंचपल्लवसंयुक्तंकर्पूर
गुरुवासितम् ॥ ४० ॥ वेष्टितंरक्तवस्त्रेणताम्रपात्रेणसंयुतम् ॥ वेष्टितंपुष्पमालाभिर्मंडलोपरिविन्यसेत् ॥ ४१ ॥
तस्योपरीन्यसेद्देवंलक्ष्मीनारायणंनृप ॥ सौवर्णीप्रतिमाकार्याएककर्षप्रमाणतः ॥ ४२ ॥ वाहनायुधसंयुक्ताप्रमाण

चतुरंगुलम् ॥ किंवाशक्त्याप्रकुर्वीतवित्तशाठ्यंविवर्जयेत् ॥ ४३ ॥ ततः संस्थापयेन्मूर्तिंमंडलेद्वादशैवहि ॥ मासा
नामधिपःपूज्यश्चाखंडव्रतहेतवे ॥ ४४ ॥ मंडलात्पूर्वदिग्भागेशंखंसंस्थापयेच्छुभम् ॥ त्वंपुरासागरोत्पन्नोविष्णुना
विधृतः करे ॥ निर्मितः सर्वदेवैस्त्वंपांचजन्यनमोस्तुते ॥ ४५ ॥ ततस्तुस्थंडिलंकार्यंमंडलादुत्तरांदिशम् ॥ संक
ल्प्यहवनंकार्यंमंत्रैर्वेदोक्तवैष्णवैः ॥ ४६ ॥ स्वस्थानेस्थापयेद्विष्णुंस्थापयेच्चहरिंप्रति ॥ पुजयेत्पुरुषसूक्तेनमंत्रैःपौ
राणिकैः शुभैः ॥ ४७ ॥ नैवेद्यार्थंचवैकार्यामोदकाबहवोपिच ॥ धूपदीपोपहाराणिकृत्वानीराजनंततः ॥ ४८
यक्षकर्दमेनसंपूज्यततःकुर्यात्प्रदक्षिणाम् ॥ स्वस्तिवाचनकैर्विप्रैर्नमस्कारंततोनृपा ॥ ४९ ॥ ततस्तुब्राह्मणैःका
आचार्यक्रमशोजपः ॥ जपश्चपावमानीयमंडलंब्राह्मणंमधु ॥ ५० ॥ तेजोसिशुक्रजंवाचंब्रह्मसामादनंतरम् ॥ प
त्रवंतंसूर्यस्यविष्णोर्महसिसंहिताम् ॥ ५१ ॥ जपांतेकलशेविष्णुंसोपांगमुपरिन्यसेत् ॥ दिवसस्योदयेचैवहोमंकुर्या
दनुक्रमम् ॥ ५२ ॥ संस्थाप्यप्रथमंपात्रंपूजयित्वाविधानतः ॥ स्तवनंचततोहोमःकर्तव्यश्चरुपूर्वकः ॥ ५३ ॥
स्वगृह्योक्तविधानेनयजनाग्निक्रियापरः ॥ चरुद्वयंचकुर्वीतपायसंवैष्णवंचरुम् ॥ ५४ ॥ जुहुयात्पुरुषसूक्तेनचरो
षोडशचाहुतीः ॥ तथाचतुर्गृहीतेनघृतयुक्तावराहुतिम् ॥ ५५ ॥ प्रादेशमात्राःपालाशसमिधश्चघृतप्लुताः ॥ इदंवि

मार्ग. षिण्वतिमंत्रेणहोतव्याःकर्मसिद्धये ॥ ५६ ॥ शतमेकंतुजुहुयाद्द्विगुणाश्चतिलाहुतीः ॥ कृतेचवैष्णवेहोमेग्रहयज्ञंसमा
२२ रभेत् ॥५७॥ समिद्भिश्चरुहोमंचतिलहोमंक्रमेणतु ॥ उभयोःस्वस्तिकंवाच्यंततःपूजांसमाचरेत् ॥ ५८ ॥ ऋत्विज
चततोदद्याद्धेन्वादिग्रहदक्षिणाः॥ देवस्यतृप्त्यैदद्याच्चब्राह्मणाययथाविधि ॥ ५९ ॥ गवैपयस्विनींदद्याद्वृषभंचसुशो
भनम् ॥ ब्राह्मणानांततोदद्यात्त्रयोदशपदानिच ॥६०॥ आचार्यंतुसपत्नीकंवस्त्रैश्चपरितोषयेत् ॥ तोषयित्वामहादा
नैस्तंसार्थंचसमर्पयेत् ॥६१॥ पंचविंशतिकुंभांश्चसोदकान्वस्त्रवेष्टिताम् ॥ ब्राह्मणांश्चततोदद्यात्कृतेपारणकेनिशि
॥६२॥ भूरिदानंचदातव्यंबंधूनामिष्टभोजनम् ॥ पूर्णपात्रंततोदद्यादाचार्यायसदक्षिणम् ॥६३ ॥ पूर्णपात्रप्रदानेनव
र्यैसंपूरितंभवेत्॥उपवासव्रतंचैवस्नानंतीर्थफलंभवेत् ॥ ६४॥ विप्रैःसंभाषितंतस्यसंपूर्णंतद्भवेत्फलम्॥ वित्तशाठ्यं
गृहेनास्तिकृतंचैकादशीव्रतम् ॥६५॥ स्वशक्त्याचैवकर्तव्यंतथाचोद्यापनादिकम् ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमखंडैका
शीव्रतम् ॥ ६६ ॥ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे मार्गशीर्षमाहात्म्ये विष्णुचतुर्मुखसंवादेअखंडैकादशीकथनंनामद्वादशो
ध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामिजागरस्यचलक्षणम् ॥ येनविज्ञानमात्रेणसुलभो
सदाकलौ ॥ १ ॥ गीतंवाद्यंचनृत्यंचपुराणपठनंतथा ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यंपुष्पंगंधानुलेपनम् ॥ २ ॥ फलार्पणंचश्रद्धां

चदानमिंद्रियसंयममम् ॥ सत्यान्वितंविनिद्रंचमुदामद्यजनान्वितम ॥ ३ ॥ साश्चर्यंचैवसोत्साहंपापालस्यादिव
नम् ॥ प्रदक्षिणासमायुक्तंनमस्कारपुरःसरम् ॥ ४ ॥ नीराजनसमायुक्तमतिहृष्टेनचेतसा ॥ यामेयामेमहाभाग
र्यादारार्तिकंमम ॥ ५ ॥ षड्विंशद्गुणसंयुक्तमेकादश्यांचजागरम् ॥ यः करोतिनरोभक्त्यानपुनर्जायतेभुवि
॥ ६ ॥ यएवंकुरुतेभक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ जागरंपरयाभक्त्यासलीनोजायतेमयि ॥ ७ ॥ दृष्टाःकलिभुजं
नस्वपंतेयेदिनेमम ॥ कुर्वंतिजागरंनैवमायापाशविमोहिताः ॥ ८ ॥ प्राप्ताप्येकादशींयेषांकलौजागरणंविना ॥
नष्टानसंदेहोयस्माज्जीवितमध्रुवम् ॥ ९ ॥ उद्धृतंनेत्रयुग्मंचदत्वावैहृदयेपदम् ॥ कृतंयेनैवपश्यंतिपापिनोममज
गरम् ॥ १० ॥ अभावेवाचकस्याथगीतंनृत्यंचकारयेत् ॥ वाचकेसतिदेवेशपुराणंप्रथमंपठेत् ॥ ११ ॥ अश्वमेध
हस्रस्यवाजपेयशतस्यच ॥ पुण्यंकोटिगुणंपुत्रममजागरणेकृते ॥ १२ ॥ पितृपक्षेमातृपक्षेभार्यापक्षेचमानद
कुलान्युद्धरतेचैतन्ममजागरणेकृते ॥ १३ ॥ उपोषणदिनेविघ्नेप्रारब्धेजागरेसति ॥ विहायस्थानंतत्राहंशापंदत्वा
जाम्यहम् ॥ १४ ॥ अविद्धवासरेयेमेप्रकुर्वंतिहिजागरम् ॥ तेषांमध्येप्रहृष्टःसन्नृत्यंवैप्रकरोम्यहम् ॥ १५ ॥ यावं
नानिकुरुतेजागरंममसन्निधौ ॥ युगायुतानितावंतिवसतेममवेश्मनि ॥ १६ ॥ नगर्यांपिंडदानेनतीर्थैर्बहुभिर्मखैः

पूर्वजामुक्तिमायांतिविनैकादशिजागरात् ॥ १७ ॥ यःकुर्याज्जागरेपूजांकुसुमैर्ममवासरे ॥ पुष्पेपुष्पेश्वमेधस्य
लमाप्नोतिमानवः ॥ १८ ॥ यःकुर्याद्दीपदानंचरात्रौजागरणेमम ॥ निमिषेनिमिषेपुत्रलभतेगोयुतंफलम् ॥ १९ ॥
योदद्याज्जागरेपुत्रहविष्यान्नसमुद्भवम् ॥ नैवेद्यंलभतेपुण्यंशालिशैलसमुद्भवम् ॥ २० ॥ पक्वान्नानिचयोदद्यात्फल
निविविधानिच ॥ जागरेमेचतुर्वक्रलभतेगोशतंफलम् ॥ २१ ॥ कर्पूरेणचतांबूलंददातिममजागरे ॥ मद्भक्तोमत्प्र
सादेनसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ २२ ॥ जागरेममदेवेशयःकुर्यात्पुष्पमंडपम् ॥ सपुष्पकविमानेनक्रीडतेममसन्निधि
॥ २३ ॥ मेजागरेतुयोधूपंसकर्पूरंसगुग्गुलुम् ॥ ददातिदहतेपापंजन्मलक्षसमुद्भवम् ॥ २४ ॥ स्नापयेज्जागरेयो
दधिक्षीरघृतांबुकेः ॥ भोगानिहलभेत्सोवैअंतेचपरमांगतिम् ॥ २५ ॥ दिव्यांबराणियोदद्यात्फलानिविविधानिच
सचिरंवसतेस्वर्गेतंतुसंख्यासमानिवै ॥ २६ ॥ दद्यादाभरणंयोमेहेमजंरत्नसंभवम् ॥ सप्तकल्पानिवसतेसोत्संगे
त्प्रियोमम ॥ २७ ॥ घृतेनदीपकंयोमेगव्येनचविशेषतः ॥ ज्वालयेज्जागरेरात्रौनिमिषेगोयुतंफलम् ॥ २८ ॥ जागरेमे
तुर्वक्रकर्पूरेणचदीपकम् ॥ योज्वालयेतनीराजंकपिलादानजंफलम् ॥ २९ ॥ यःपुनःकुरुतेदीपंगीतंनृत्यंचपूजनम्
शतक्रतुःसमंपुण्यंव्रतैर्दानशतैरपि ॥ ३० ॥ स्वयंयःकुरुतेगीतंविलज्जोनृत्यतेयदि ॥ सलभेन्निमिषार्धेनकोटियज्ञ

कृतंफलम् ॥ ३१ ॥ निवारयतियोगीतंनृत्यंजागरणेमम ॥ षष्टियुगसहस्राणिपच्यतेरौरवादिषु ॥ ३२ ॥ नृत्य
नस्यमर्त्यस्ययेकेचिन्निकटेगताः ॥ विमुक्ताधर्मराजेनमुक्तायांतिचमत्पदम् ॥ ३३ ॥ ॥ नृत्यमानस्यमर्त्यस्य
हासंकरोतियः ॥ जागरेयांतिनिरयंयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ३४ ॥ जागरेममयःकुर्याद्भक्त्यापुस्तकवाचनम् ॥ श्लो
संख्यायुगान्येवसवसेन्ममसन्निधौ ॥ ३५ ॥ प्रदक्षिणाप्रदानेनयत्फलंकथितंबुधैः ॥ नतत्कोटिमखैःपुण्यंयुगसंख्य
रवाप्यते ॥ ३६ ॥ दीपमालाममाग्रेवैयःकुर्याज्जागरेसुत ॥ विमानकोटिसंयुक्तआकल्पंवसतेदिवि ॥ ३७ ॥
बालचरित्राणिजागरेपठतेहियः ॥ युगकोटिसहस्राणिश्वेतद्वीपेवसेन्नरः ॥ ३८ ॥ तस्माज्जागरणंकार्यंपक्षयोःशु
कृष्णयोः ॥ योगीतांपठतेरात्रौममनामसहस्रकम् ॥ ३९ ॥ वेदोक्तानांपुराणानांजागरात्पुण्यमाप्नुयात् ॥ धेनु
नंतुयःकुर्याज्जागरेममपुत्रक ॥ ४० ॥ लभतेनात्रसंदेहःसप्तद्वीपवतीफलम् ॥ सर्वेषामेवपुण्यानांमहत्पुण्यंमह
तले ॥ ४१ ॥ द्वादशीजागरंपुत्रप्रसिद्धंभुवनत्रये ॥ जागरंयेचकुर्वंतिकर्मणामनसागिरा ॥ ४२ ॥ नतेषांपुनरावृ
र्ममलोकात्कथंचन ॥ प्रोत्साहयित्वालोकान्यःकुरुतेजागरंनिशि ॥ ४३ ॥ प्राप्नोतिचक्रवर्तित्वंसत्यंमेव्याहृत
त ॥ संमानितांःककुत्स्थेनरात्रौजागरकारिणः ॥ ४४ ॥ स्वशक्त्याचैवदानेनप्राप्तंराज्यंसुदुर्लभम् ॥ येकेचि

मार्ग. यकाविप्रावादकानर्तकाश्चये ॥ ४५ ॥ नर्तकीसहितायांतिममलोकेसनातने ॥ दुर्योनिषुगतैः सर्वैःकृत्वाजाग
२४ मम ॥ ४६ ॥ संप्राप्तापृथिवीशत्वंकामुकैर्मुनिसत्तम ॥ निष्कामामुक्तिमापन्नाःश्वपचाद्याश्चजागरात् ॥ ४७ ॥ वि
कोनास्तिवर्णानांममजागरकारिणाम् ॥ नकलौपावनंध्यानंनकलौजाह्नवीजलम् ॥ ४८ ॥ नकलौपावनंजाप्यंमुक्त्वै
जागरंमम ॥ द्वादशीदिवसेप्राप्तेयेकुर्वंतिहिजागरम् ॥ ४९ ॥ तेधन्यास्तेकृतार्थावैकलिकालेनसंशयः ॥ नभूयान्मा
षेलोकेद्वादशीविमुखोनरः ॥ ५० ॥ अतीतान्वागतान्वापिपातयेन्नरकेहिसः ॥ वरमेकोगुणैर्युक्तःकिंजातैर्बहुभिःसुतैः
॥ ५१ ॥ द्वादशीजागरात्सर्वांस्तारयेद्योहिपूर्वजान् ॥ माहात्म्यंपठतेभक्त्यामयोक्तंजागरोद्भवम् ॥ ५२ ॥ द्वाद
सभवपुत्रकुलानातारयेच्छतम् ॥ अगम्यागमनेपापमभक्षस्यापिभक्षणे ॥ ५३ ॥ पापंविलयमायातिकृतेजा
सुत ॥ अज्ञानाद्यत्कृतंपापंज्ञात्वायत्पातकंकृतम् ॥ ५४ ॥ पूर्वजन्मार्जितंपापमिहजन्मनियत्कृतम् ॥ सिद्ध्यंति
कार्याणिमनसाचिंतितान्यपि ॥ ५५ ॥ द्वादश्यावैचतुर्वक्ररात्रौजागरणेकृते ॥ द्वादशीजागरेणैवमुक्तिंगच्छंति
नवाः ॥ ५६ ॥ नतत्पुण्यंकुरुक्षेत्रेप्रयागेवसतांकलौ ॥ माहात्म्यंवसतांपुंसांयत्फलंद्वादशीषुच ॥ ५७ ॥ नाश्वमेध
हस्रैस्तुतीर्थकोट्यवगाहनात् ॥ तत्फलंप्राप्यतेपुत्रद्वादशीजागरेकृते ॥ ५८ ॥ पठेद्वाशृणुयाद्वापिमाहात्म्यंद्वा

भवम् ॥ सर्वपापविशुद्धात्मासलभेच्छाश्वतींमतिम् ॥ ५९ ॥ सर्वेदुष्टाःसमस्ताश्चसौम्यास्तस्यसदाग्रहाः ॥ संत
वियोगस्तुद्वादशीयस्यकारणम् ॥ ६० ॥ ममकीर्तिरुचिर्नित्यंनविपद्येतकर्हिचित् ॥ रणेराजकुलेचैवसर्वदाविज
भवेत् ॥ ६१ ॥ धर्मोपरिमतिर्नित्यंभक्तिर्मयिसुनिर्मला ॥ पातकंनैवलिप्येतद्वादशीभक्तितोनरम् ॥ ६२ ॥ प्रेत
वतस्यास्तिकृतेजागरणेमम ॥ एकादश्याविहीनस्यपरलोकगतिर्नहि ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकलौकार्यंहितद्दिन
॥६३॥ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणेमार्गशीर्षमाहात्म्येब्रह्मविष्णुसंवादेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवा
ततःप्रभातेद्वादश्यांकार्योमत्स्योत्सवोबुधैः ॥ मार्गशीर्षेशुक्लपक्षेयथाविध्युपचारतः ॥ १ ॥ अथमार्गशिरेम
शम्यांनियतात्मवान् ॥ कृत्वादेवार्चनंधीमानग्निकार्यंयथाविधि ॥ २ ॥ शुचिवासाःप्रसन्नात्माहव्यमन्नंसुसंस्कृत
पत्काापंचपदेगत्वापुनःशौचंतुपादयोः ॥ ३ ॥ कृत्वाष्टांगुलमानंतुक्षीरवृक्षसमुद्भवम् ॥ भक्षयेद्दंतकाष्ठंतुततश्चाचम
त्ततः ॥४॥ दृष्ट्वाकाशानिसर्वाणिध्यात्वावैमांगदाधरम् ॥ शंखचक्रगदापाणिंकिरीटंपीतवाससम् ॥५॥ प्रसन्नव
भोजंसर्वलक्षणलक्षितम् ॥ ध्यात्वापुनर्जलंहस्तेगृहीत्वाभानुमध्यगम् ॥६॥ ध्यात्वार्घ्यंदापयेत्तत्रकरतोयेनमानव
एवमुच्चारयेद्वाचंतस्मिन्कालेचतुर्मुख ॥७॥ एकादश्यांनिराहारःस्थित्वाहनिपरेह्यहम् ॥ भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्ष

मेभवाच्युत ॥८॥ एवमुक्त्वाततोरात्रौममभूर्तेश्चसन्निधौ ॥ जपेन्नारायणायेतिस्वयंतत्रविधानतः ॥ ९ ॥ ततःप्रभ
मलांनदींगत्वासमुद्रगाम् ॥ इतरांवातडागंवागृहेवानियतात्मवान् ॥ १० ॥ आनीयमृत्तिकांशुद्धांमंत्रेणानेन
वः ॥ वंदयेद्देवदेवेशंतदाशुद्धोभवेन्नरः ॥ ११ ॥ धारणंपोषणंत्वत्तोभूतानांदेवसर्वदा ॥ तेनसत्येनमेपापंयावन्म
सुव्रते ॥ १२ ॥ ब्रह्मांडोदरतीर्थानिकरैःस्पृष्टानिदैवतैः ॥ तेनेमांमृत्तिकांस्पृष्टामालभामित्वयोद्धृताम् ॥ १३ ॥
यिनित्यंरसाःसर्वैस्थितावरुणसर्वदा ॥ तेनेमांमृत्तिकांप्लाव्यपूतांकुरुष्वमाचिरम् ॥ १४ ॥ एवंमृदंतथातोयंप्र
त्मानमालभेत् ॥ त्रिःकृत्वाशेषमृदयापिंडमालिप्यवैजले ॥ १५ ॥ तस्मिन्नरःसदासम्यङ्नक्रकच्छपचारतः ॥
त्वाचावश्यकंकृत्वापुनर्ममगृहंव्रजेत् ॥ १६ ॥ तत्राराध्यमहायोगिन्देवंनारायणंहरिम् ॥ केशवायनमःपादौ
दामोदरायच ॥ १७ ॥ जानुयुग्मंनृसिंहायउरःश्रीवत्सधारिणे ॥ कंठेकौस्तुभनाभायवक्षःश्रीपतयेतथा ॥ १
त्रैलोक्यविजायायेतिबाहुंसर्वात्मनेशिरः ॥ रथांगधारिणेचक्रंकरायेतिचवारिज ॥ १९ ॥ गंभीरायेतिचगदाम्
शांतमूर्तये ॥ एवमभ्यर्च्यदेवेशंदेवंनारायणंप्रभुम् ॥ २० ॥ पुनस्तस्याग्रतःकुंभांश्चतुरःस्थापयेद्बुधः ॥ जल
न्समाल्यांश्चसितचंदनलेपितान् ॥ २१ ॥ चूतपल्लवसंयुक्तान्सितवस्त्रावगुंठितान् ॥ छादितांस्ताम्रपात्रैश्च

पूर्णैःसकांचनैः ॥ २२ ॥ चत्वारस्तुसमुद्राश्चकलशाःसंप्रकीर्तिताः ॥ तेषांमध्येशुभंपीठंस्थापयेद्वस्त्रगर्भितम्
॥ २३ ॥ तस्मिन्सुवर्णरौप्यंवाताम्रंवादारवंतथा ॥ अलाभेसर्वपात्राणांपालाशंपात्रमिष्यते ॥ २४ ॥ तोयपू
तत्कृत्वातस्मिन्पात्रेततोन्यसेत् ॥ सौवर्णमत्स्यरूपंचकृत्वादेवंजनार्दनम् ॥ २५ ॥ देवदेवांगसंयुक्तंश्रु
तिविभूषितम् ॥ तत्रानेकविधैर्भक्ष्यैःफलैःपुष्पैश्चशोभितम् ॥ २६ ॥ गंधैर्धूपैश्चवस्त्रैश्चअर्चयित्वायथावि
रसातलगतावेदायथादेवत्वयोद्धृताः ॥ २७ ॥ मत्स्यरूपेणतद्वन्मांभवाद्उद्धरकेशव ॥ एवमुच्चार्यतस्याग्रे
रंतत्रकारयेत् ॥ २८ ॥ यथाविभवसारेणप्रभातेविमलेतथा ॥ चतुर्णांब्राह्मणानांचचतुरोदापयेद्घटान् ॥ २
पूर्वंचबह्वृचेदद्याच्छांदोग्येदक्षिणंतथा ॥ यजुःशाखान्वितेदद्यात्पश्चिमंघटमुत्तमम् ॥ ३० ॥ उत्तरंकाम
द्यादेषएवाविधिःस्मृतः ॥ ऋग्वेदःप्रीयतांपूर्वेसामवेदस्तुदक्षिणे ॥ ३१ ॥ यजुर्वेदःपश्चिमतोह्यथर्वश्चोत्तरेण
अनेनक्रमयोगेनप्रीयतामितिवाचयेत् ॥ ३२ ॥ मत्स्यरूपंतुसौवर्णआचार्यायनिवेदयेत् ॥ गंधधूपादिवस्त्रैस्तु
ज्यविधिवत्क्रमात् ॥ ३३ ॥ यस्त्विमंसरहस्यंचमंत्रैणैवोपपादयेत् ॥ विधानंविविवद्त्वादाताकोटिगुणोत्तरम्
॥ ३४ ॥ प्रतिपद्यगुरुंयस्तुमोहाद्विप्रतिपद्यते ॥ सजन्मकोटिनरकेपच्यतेपुरुषाधमः ॥ ३५ ॥ विधानस्यप्र

मार्ग. योगुरुरित्युच्यतेबुधैः ॥ एवंदत्वाविधानेनद्वादश्यांमांसमर्चयेत् ॥ ३६ ॥ विप्राणांभोजनंदद्याद्यथाशक्त्य
२६ क्षिणाम् ॥ भूरिणापरमान्नेनततःपश्चात्स्वयंनरः ॥ ३७ ॥ भुंजीतसहितोविप्रैर्वाग्यतःसंयतेंद्रियः ॥ अनेनाविधि
यस्तुकुर्यान्मत्स्योत्सवंनरः ॥ ३८ ॥ तस्यपुण्यफलंचाग्रेशृणुसत्यवतांवर ॥ यदिवक्त्रसहस्त्राणांसहस्त्रा
भवंतिहि ॥ ३९ ॥ आयुश्चब्रह्मणातुल्यंलभेद्यदिमहाव्रत ॥ तदावैह्यस्यधर्मस्यफलंकथयितुंभवेत् ॥ ४०
यइमंश्रावयेद्भक्त्याद्वादशीकल्पमुत्तमम् ॥ शृणोतिवासपापैस्तुसर्वैरेवविमुच्यते ॥ ४१ ॥ ॥ इति श्रीस्
पुराणे मार्गशीर्षमाहात्म्ये विष्णुचतुर्मुखसंवादेमत्स्योत्सवकथनंनाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीभग
वाच ॥ ॥ येत्वयावैकृताःप्रश्नाःपूर्वंप्रश्नविदांवर ॥ तान्वर्णयिष्येक्रमशोनिशामयसुनिश्चितम् ॥ १ ॥ सहो
चदेवोवैकीर्तियुक्तोहिकेशवः ॥ तस्यपूजाप्रकर्तव्यायथापूर्वंप्रभाषितम् ॥ २ ॥ ब्राह्मणंकेशवंस्मृत्वाततपत्नींच
मेवच ॥ दंपतीविधिवत्पूज्यौवस्त्राभरणधेनुभिः ॥ ३ ॥ दंपतीपूजितौवत्सपूजितोहंनसंशयः ॥ तस्मादवश्य
ज्यौदंपतीममतुष्टिदौ ॥ ४ ॥ दानंचविविधंकार्यममतुष्टिकरंपरम् ॥ गोदानंभूमिदानंचस्वर्णदानंविशेषतः ॥ ५
वस्त्रदानंतथाशय्यातथालंकरणानिच ॥ सन्नदानंप्रकर्तव्यंममसंतोषकारकम् ॥ ६ ॥ सर्वेषामेवदानानांविशे

त्रिकंस्मृतम् ॥ वसुंधरातथाधेनुर्विद्यादानंतथैवच ॥ ७ ॥ दत्तेदानत्रिकेवत्सभवेत्प्रीतिर्ममातुला ॥ तस्मान्नरैस्त
र्तव्यंसहोमासेत्रिकंशुभम् ॥ ८ ॥ स्नानस्यचाविधिःसम्यक्पुरैवोक्तोमयानघ ॥ पूजास्नानंचदानंचविधिरेष
शयः ॥ ९ ॥ मार्गशीर्षसमग्रंतुएकभक्तेनयःक्षिपेत् ॥ भोजयेद्योद्विजान्भक्त्यासमुच्येद्व्याधिकिल्बिषैः ॥ १
कृषिभागीबहुधनोबहुधान्यश्चजायते ॥ किमत्रबहुनोक्तेनशृणुगुह्यंपरंमम ॥ ११ ॥ हुतभुग्ब्राह्मणश्चैववदनंम
नद ॥ ब्राह्मणाख्यंमुखंश्रेष्ठंनतथाहव्यवाहनः ॥ १२ ॥ ब्राह्मणाख्येमुखेपुत्रहुतंकोटिगुणंभवेत् ॥ अग्न्याख्यं
णाधीनंस्वतंत्राब्राह्मणाःकिल ॥ १३ ॥ सशर्करंसर्पियुतंपायसंशशिसन्निभम् ॥ होतव्यंब्राह्मणमुखेममतुष्टिकरं
॥ १४ ॥ शुभमंडलमोदकक्षोकरसंसुतफेनिकयाघृतपूरयुतम् ॥ यजविप्रमुखेममतुष्टिकरंयदिचेच्छसिदारसुत
सुखम् ॥ १५ ॥ कुमुदेनसमप्रभसौरभदंशुभभक्तयुतंत्वथमुद्गयुतम् ॥ सुरभीकृतपुष्कलसर्पिसमंकुरुविप्रमुखेहव
सहे ॥ १६ ॥ पयसासहसर्पिषिंचक्कथितंबहुखारिकचारफलैःसितया ॥ सहकर्पुरनारिफलेनसमंयुतसीक
सुतशुभ्रकरम् ॥ १७ ॥ व्यंजनानिचशुभ्राणिमनोज्ञानिप्रियाणिच ॥ कर्त्तव्यानिसहोमासेब्राह्मणार्थंचतुर्मुख ॥ १
प्रियाशिखरिणीकार्याचान्यत्तेषांप्रियंचयत् ॥ कृत्वैवंभोजयेद्विप्रान् श्रद्धयापरयासुत ॥ १९ ॥ रसास्वाद

हिभुंजतेवैयथायथा ॥ तथातथाममप्रीतिर्जायतेभुविदुर्लभा ॥ २० ॥ तमात्तसाततथाकार्ययथातुष्यंतिब्राह्मण
तुष्टैस्तैश्चाप्यहंतुष्टोभवामीहनसंशयः ॥ २१ ॥ श्रद्धस्वत्वंचतुर्वक्त्रनतेमिथ्याब्रवीम्यहम् ॥ एतद्गुह्यंमयाप्रोक्तंश्र
र्थंतवमानद ॥ २२ ॥ आक्रोशयंतियदितेअथवाप्रहरंतिचेत् ॥ तथापितेनमस्यावैममप्रीत्याहिमानद ॥ २३ ॥
कार्यंसदापुत्रमार्गशीर्षेविशेषतः ॥ यदुक्तंभवताब्रह्मन्भोक्तव्यंकिंशृणुष्वतत ॥ २४ ॥ भोक्तव्यंममचोच्छिष्टंम
क्तिपरायणैः ॥ पवित्रकरणंपुत्रपापिनामपिमुक्तिदम् ॥२५॥ ममाशनस्यशेषंचयोभुनक्तिदिनेदिन ॥ सिक्थेसि
भवेत्पुण्यंचांद्रायणशतोद्भवम् ॥ २६ ॥ अवशिष्टंतथोच्छिष्टंभक्तानांभोजनद्वयम् ॥ नान्यद्वैभोजनंतेषांभुं
द्रायणंचरेत् ॥ २७ ॥ अनर्पयित्वायोभुंक्तेअन्नपानादिकंचयत् ॥ श्वानविष्ठासमंचान्नंपानंचमदिरासमम् ॥ २
तस्मान्मामर्पयेत्पुत्रअन्नपानादिचौषधम् ॥ भक्षयेत्परयाभक्त्याअशुचेःशुचिकारकम् ॥ २९ ॥ तीर्थयज्ञादि
लंकलिदोषविनाशम् ॥ ममोच्छिष्टंसुगतिदमपिदुष्कृतकर्मणाम् ॥ ३० ॥ अन्येषांदैवतानांचनगृह्णीयाच्चभ
म् ॥ अभक्तानांचपक्वान्नंभुक्त्वाचनरकंव्रजेत् ॥ ३१ ॥ वक्तव्यमेवयत्प्रोक्तंतच्छृणुष्वसमाहितः ॥ कथयिष्येत
त्याअपिगुह्यतरंमम ॥३२॥ ममनामप्रवक्तव्यंसहेचैवविशेषतः ॥ कृष्णकृष्णेतिवक्तव्यंममप्रीतिकरंपरम् ॥३

प्रतिज्ञैषाचमेपुत्रनजानंतिसुरासुराः ॥ मनसाकर्मणावाचायोमेशरणमागतः ॥ ३४ ॥ साहिसर्वामवाप्नोति
नामिहलौकिकीम् ॥ सर्वोत्कृष्टंचवैकुंठंमत्प्रियांकमलामपि ॥ ३५ ॥ कृष्णकृष्णेतिकृष्णेतियोमांस्मरतिनित्यश
जलंभित्त्वायथापद्मंनरकादुद्धराम्यहम् ॥ ३६ ॥ विनोदेनापिदंभेनमौढ्याल्लोभाच्छलादपि ॥ योमां
सोवत्समद्भक्तोनावसीदति ॥ ३७ ॥ येवैपठंतिकृष्णेतिमरणेपर्युपस्थिते ॥ यदिपापयुताःपुत्रनपश्यंति
चित् ॥ ३८ ॥ पूर्वंवयसिपापानिकृतान्यपिचकृत्स्नशः ॥ अंतकालेचकृष्णेतिस्मृत्वामामेत्यसंशयम् ॥ ३
नमःकृष्णायमहतेविवशोपिवदेद्यदि ॥ ध्रुवंपदमवाप्नोतिमरणेपर्युपस्थिते ॥ ४० ॥ श्रीकृष्णेतिकृतोच्चारे
यंदिवियुज्यते ॥ दूरस्थःपश्यतिचतंस्वर्गतंप्रेतनायकः ॥ ४१ ॥ श्मशानेयदिरथ्यायांकृष्णकृष्णेतिजल्पा
म्रियतेयदिचेत्पुत्रमामेवैतिनसंशयः ॥ ४२ ॥ दर्शनान्ममभक्तानांमृत्युमाप्नोतियःक्वचित् ॥ विनामतस्म
तपुत्रमुक्तिमेतिसमानवः ॥ ४३ ॥ पापानलस्यदीप्तस्यभयंमाकुरुपुत्रक ॥ श्रीकृष्णनाममेघोत्थैःसिच्यते
बिंदुभिः ॥ ४४ ॥ कलिकालभुजंगस्यतीक्ष्णदंष्ट्रस्यकिंभयम् ॥ श्रीकृष्णनामदारूत्थवह्निदग्धःसनश्यति ॥ ४५
पापपावकदग्धानांकर्मचेष्टावियोगिनाम् ॥ भेषजंनास्तिमर्त्यानांश्रीकृष्णस्मरणंविना ॥ ४६ ॥ प्रयागेवैयथा

मा.
२८

शुक्लतीर्थंचनर्मदा ॥ सरस्वतीकुरुक्षेत्रेतद्वच्छ्रीकृष्णकीर्तनम् ॥ ४७ ॥ भवांभोधिनिमग्नानांमहापापोर्मिपातिना
नगतिर्मानवानांचश्रीकृष्णस्मरणंविना ॥ ४८ ॥ मृत्युकालेऽपिमर्त्यानांपापिनांतदनिच्छताम् ॥ गच्छतांना
पाथेयंश्रीकृष्णस्मरणंविना ॥ ४९ ॥ तत्रपुत्रगयाकाशीपुष्करंकुरुजांगलम् ॥ प्रत्यहंमंदिरेयस्यकृष्णकृष्णे
कीर्तनम् ॥ ५० ॥ जीवितंजन्मसाफल्यंसुखंतस्यैवसार्थकम् ॥ सततंरसनायस्यकृष्णकृष्णेतिजल्पति ॥ ५
सकृदुच्चरितंयेनहरिरित्यक्षरद्वयम् ॥ बद्धःपरिकरस्तेनमोक्षायगमनंप्रति ॥ ५२ ॥ नाम्नोस्ययावतीशक्तिःपाप
दहनेमम ॥ तावत्कर्तुंनशक्नोतिपातकंपातकीजनः ॥ ५३ ॥ नापविद्धंभवेत्तस्यशरीरंनैवमानसम् ॥ न
चैवंकुर्व्यंकृष्णकृष्णेतिकीर्तनात् ॥ ५४ ॥ श्रीकृष्णेतिवचःपथ्यंनत्यजेद्यःकलौनरः ॥ पापामयोवैनभवेत्क
स्यैवमानसे ॥ ५५ ॥ श्रीकृष्णेतिप्रजल्पंतंदक्षिणाशापतिर्नरम् ॥ श्रुत्वामार्जयतेपापंतस्यजन्मशतार्जित
॥ ५६ ॥ चांद्रायणशतैःपापंपराकाणांसहस्रकैः ॥ यन्नापयातितद्यातिकृष्णकृष्णेतिकीर्तनात् ॥ ५७ ॥ न
भिर्नामकोटीभिस्तोषोममभवेत्क्वचित् ॥ श्रीकृष्णेतिकृतोच्चारेप्रीतिरेवाधिकाधिका ॥ ५८ ॥ चंद्रसूर्योपरागेस्
टीभिर्यत्फलंस्मृतम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिकृष्णकृष्णेतिकीर्तनात् ॥ ५९ ॥ गुरुदाराभिगमनंहेमस्तेयादिपातक

श्रीकृष्णकीर्तनाद्याति घर्मतप्तंहिमंयथा ॥ ६० ॥ युक्तोयदिमहापापैरगम्यागमनादिभिः ॥ मुच्यतेचांतका
कृच्छ्रीकृष्णकीर्तनात् ॥ ६१ ॥ अविशुद्धमनायस्तुविनाप्याचारवर्तनात् ॥ प्रेतत्वंसोपिनाप्नोतिअंतेश्रीकृ
नात् ॥ ६२ ॥ मुखेभवतुमाजिह्वासतीयातुरसातलम् ॥ नस्याच्चेत्कलिकालेयाश्रीकृष्णगुणवादिनी ॥ ६३ ॥
परवक्रेचवंद्याजिह्वाप्रयत्नतः ॥ कुरुतेयाकलौपुत्रश्रीकृष्णगुणकीर्तनम् ॥ ६४ ॥ पापवल्लीमुखेतस्यजिह्वार
र्त्यते ॥ यानवक्तिदिवारात्रौश्रीकृष्णगुणकीर्तनम् ॥ ६५ ॥ पततांशतखंडातुसाजिह्वारोगरूपिणी ॥ श्रीकृष
कृष्णेतिश्रीकृष्णेतिनजल्पति ॥ ६६ ॥ श्रीकृष्णनाममाहात्म्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ तस्याहंश्रेयसांदाता
वन्नसंशयः ॥ ६७ ॥ श्रीकृष्णनाममाहात्म्यंत्रिसंध्यंहिपठेत्तुयः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिसमृतःपरमांगतिम्
इति श्रीस्कंदपुराणे मार्गशीर्षमाहात्म्ये श्रीविष्णुचतुर्मुखसंवादे श्रीकृष्णवर्णनंनाम पंचदशोऽध्यायः ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुध्यानंचतुर्वक्रवक्ष्यामिप्रीतमानसः ॥ श्रुतेनैवचसौभाग्यंलभतेमानवोभुवि ॥ १
श्रीमदुद्यानसंवीतहैमस्थलोद्भासिरत्नस्फुरन्मंडपांतः ॥ लसत्कल्पवृक्षोदितोद्दीप्तरत्नस्थलाधिष्ठितांभोज
धिरूढम् ॥ २ ॥ महानीलनीलाभमत्यंतबालंगुडस्निग्धवक्रांतविस्रस्तकेशम् ॥ अलिव्रातपर्याकुलोत्फुल्ल

मुग्धाननंश्रीमदिंदीवराक्षम् ॥ ३ ॥ चलत्कुंडलोल्लासितोत्फुल्लगल्लंसुघोणंसुशोणाधरंसुस्मितास्यम् ॥ अ
सत्कंठभूषालसंतंवहंतंनखंपौंडरीकंसुनेत्रम् ॥ ४ ॥ समुद्धूसरोरःस्थलंधेनुधूल्यासुपुष्टांगमष्टापदाकल्पदी
कटीरस्थलेचारुजंघोरुयुग्मेपिनद्धंक्कणत्किंकिणीजालदाम्ना ॥ ५ ॥ हसंतंलसद्बंधुजीवप्रसूनप्रभापाणिपाद
दारकांत्या ॥ करेदक्षिणेपायसंवामहस्तेदधानंनवंशुद्धहय्यंगवीनम् ॥ ६ ॥ महीभारभूतामरारातियूथानल
दीन्निहंतुंप्रवृत्तम् ॥ प्रभुंगोपिकागोपवृंदेनवीतंसुरेंद्रादिभिर्वंदितंदेवदेवम् ॥ ७ ॥ प्रगेपूजयित्वात्वनुस्मृत्यकृ
गेंद्रवस्त्रादिभिर्भक्तिनम्रः ॥ सितांभोजहय्यंगवीनैश्चदध्नाविमिश्रेणदुग्धेनसंप्रीणयेत्तम् ॥ ८ ॥ इतिप्रातरेवाच
तंयोनरःप्रत्यहंशश्वदास्तिक्ययुक्तः ॥ लभेत्सोचिरेणैवलक्ष्मींसमग्रामिहप्रेत्यशुद्धंपरंधामभूयात् ॥ ९ ॥
क्तःपुरापुत्रआदौलोकमनोहरः ॥ श्रीमद्दामोदराख्योहिशृणुतस्याधिकारिणः ॥ १० ॥ अयोग्यायनदात
राजस्त्वयासुत ॥ यत्नेनगोपनीयंचरहस्यंशीघ्रसिद्धिदम् ॥ ११ ॥ अलसंमलिनंक्लिष्टंदंभमोहसमन्वितम्
द्रंरोगिणंक्रुद्धंरागिणंभोगलालसम् ॥ १२ ॥ असूयामत्सरग्रस्तंशठंपरुषवादिनम् ॥ अन्यायेनार्जितधनं
तंसदा ॥ १३ ॥ विदुषांवैरिणंनित्यमज्ञंपंडितमानिम् ॥ भ्रष्टव्रतंक्लिष्टवृत्तिंपिशुनंदुष्टमानसम् ॥ १४ ॥ बह्वा

रचेष्टमग्रगण्यंदुरात्मनाम् ॥ कृपणंपापिनंरौद्रमाश्रितानांभयंकरम् ॥ १५ ॥ एवमादिगुणैर्युक्तंशिष्यंनैवपरिग्र
गृह्णीयाद्यदितद्दोषः प्रायोगुरुमुपस्पृशेत् ॥ १६ ॥ अमात्यदोषोराजानंजायादोषःपतिंयथा ॥ तथाशिष्य
षोगुरुंप्राप्नोत्यसंशयम् ॥ १७ ॥ तस्माच्छिष्यंगुरुर्नित्यंपरीक्ष्यैवपरिग्रहेत् ॥ कायेनमनसावाचागुरुशुश्रूषणे
॥ १८ ॥ अस्तेयवृत्तिमास्तिक्ययुक्तंमोक्षकृतोद्यमम् ॥ ब्रह्मचर्यरतंनित्यंदृढव्रतमकल्मषम् ॥ १९ ॥ प्रस
शुद्धमशठंविमलाशयम् ॥ परोपकारनिरतंस्वार्थेचविगतस्पृहम् ॥ २० ॥ स्वचित्तवित्तदेहैस्तुपरितोषकरं
आश्रितानांतथापुत्रपरितोषकरंशुचिम् ॥ २१ ॥ ईदृग्विधायशिष्यायमंत्रंदद्यात्तुनान्यथा ॥ यद्यन्
तस्मिन्देवताशापआपतेत् ॥ २२ ॥ शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामिगुरोरपिचलक्षणम् ॥ एभिस्तुलक्षणैर्युक्तोगु
वेन्नृणाम् ॥ २३ ॥ ममचेताःप्रशांतात्माविमन्युश्चसुहृन्नृणाम् ॥ साधुर्महात्समोलोकेसगुरुःपरिकीर्ति
॥ २४ ॥ ममव्रतधरोनित्यंवैष्णवानांसुसंमतः ॥ मदाश्रयकथासक्तोममोत्सवरतःसदा ॥ २५ ॥ कृपासिंधुःसु
र्थःसर्वसत्त्वोपकारकः ॥ निःस्पृहःसर्वतःसिद्धःसर्वविद्याविशारदः ॥ २६ ॥ सर्वसंशयसंछेत्तानलसोगुरुराद
ब्राह्मणःसर्वकालज्ञःकुर्यात्सर्वेष्वनुग्रहम् ॥ २७ ॥ पूर्वोक्तलक्षणैर्युक्तःशिष्यईदृग्विधोगुरोः ॥ गृह्णीयात्पुत्रतन

गंशीषमदायने ॥ २८ ॥ वैष्णवानांव्रतानांचकुर्यात्स्वीकरणंबुधः ॥ मत्प्रियंशृणुयाच्छश्वच्छ्रीमद्भागवतंप
॥ २९ ॥ श्रीमद्भागवतंनामपुराणंलोकविश्रुतम् ॥ शृणुयाच्छ्रद्धयायुक्तोममसंतोषकारणम् ॥ ३० ॥ नित्यंभा
यस्तुपुराणंपठतेनरः ॥ प्रत्यक्षरंभवेत्तस्यकपिलादानजंफलम् ॥ ३१ ॥ श्लोकार्धंश्लोकपादंवानित्यंभागवतोद्भव
पठतेशृणुयाद्यस्तुगोसहस्रफलंलभेत् ॥ ३२ ॥ यःपठेत्प्रयतोनित्यंश्लोकंभागवतंसुत ॥ अष्टादशपुराणानांफ
प्नोतिमानवः ॥ ३३ ॥ नित्यंममकथायत्रतत्रतिष्ठंतिवैष्णवाः ॥ कलिबाह्यानरास्तेवैयेर्चयंतिसदामम ॥
वैष्णवानांतुशास्त्राणियेर्चयंतिगृहेनराः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ताभवंतिसुरवंदिताः ॥ ३५ ॥ येर्चयंतिगृहेनित्यंश
गवतंकलौ ॥ आस्फोटयंतिवल्गन्तितेषांप्रीतोभवाम्यहम् ॥ ३६ ॥ यावद्दिनानिहेपुत्रशास्त्रंभागवतंगृहे ॥
बंतिपितरःक्षीरंसर्पिर्मधूदकम् ॥ ३७ ॥ यच्छंतिवैष्णवेभक्त्याशास्त्रंभागवतंहिये ॥ कल्पकोटिसहस्राणिम
वसंतिते ॥ ३८ ॥ येर्चयंतिसदागेहेशास्त्रंभागवतंनराः ॥ प्रीणितास्तैश्चविबुधायावदाभूतसंप्लवम् ॥ ३९ ॥
श्लोकपादंवावरंभागवतंगृहे ॥ शतशोऽथसहस्रैश्चकिमन्यैःशास्त्रसंग्रहैः ॥ ४० ॥ नयस्यतिष्ठतेशास्त्रंगृहे
कलौ ॥ नतस्यपुनरावृत्तिर्याम्यपाशात्कदाचन ॥ ४१ ॥ कथंसवैष्णवोज्ञेयःशास्त्रंभागवतंकलौ ॥ गृहे

यस्यश्वपचादधिकोहिसः ॥ ४२ ॥ सर्वस्वेनापिलोकेशकर्तव्यःशास्त्रसंग्रहः ॥ वैष्णवस्तुसदाभक्त्यातु
ममपुत्रक ॥ ४३ ॥ यत्रयत्रभवेत्पुण्यंशास्त्रंभामवल्लंकलौ ॥ तत्रतत्रसदैवाहंभवामित्रिदशैःसह ॥ ४४
सर्वाणितीर्थानिनदीनदसरांसिच ॥ यज्ञाःसप्तपुरीनित्यंपुण्याःसर्वेशिलोच्चयाः ॥ ४५ ॥ श्रोतव्यंममशास्त्रं
धर्मजयार्थिना ॥ पापक्षयार्थंलोकेशमोक्षार्थंधर्मबुद्धिना ॥ ४६ ॥ श्रीमद्भागवतंपुण्यमायुरारोग्यपुष्टिदम् ॥
च्छ्रवणाद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ४७ ॥ नशृण्वंतिनहृष्यंतिश्रीमद्भागवतंपरम् ॥ सत्यंसत्यंहिलोके
स्वामीसदायमः ॥ ४८ ॥ नगच्छतियदामर्त्यःश्रोतुंभागवतंसुत ॥ एकादश्यांविशेषेणनास्तिपापस्ततस्ततः
श्लोकंभागवतंचापिश्लोकार्धपादमेववा ॥ लिखितंतिष्ठतेयस्यगृहेतस्यवसाम्यहम् ॥ ५० ॥ सर्वाश्रमाभि
र्वतीर्थावगाहनम् ॥ नतथापावनंनृणांश्रीमद्भागवतंयथा ॥ ५१ ॥ यत्रयत्रचतुर्वक्त्रश्रीमद्भागवतंभवेत् ॥ ग
तत्रतत्राहंगौर्यथासुतवत्सला ॥ ५२ ॥ मत्कथावाचकंनित्यंमत्कथाश्रवणेरतम् ॥ मत्कथाप्रीतमनसंनाहंत्यक्ष्
तंनरम् ॥ ५३ ॥ श्रीमद्भागवतंपुण्यंदृष्ट्वानोत्तिष्ठतेहियः ॥ सांवत्सरंतस्यपुण्यंविलयंयातिपुत्रक ॥ ५४ ॥ श्री
गवतंदृष्ट्वाप्रत्युत्थानाभिवादनैः ॥ सन्मानयेततंदृष्ट्वाभवेत्प्रीतिर्ममातुला ॥ ५५ ॥ दृष्ट्वाभागवतंदूरात्प्रक्रमे

खंहियः ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयम् ॥ ५६ ॥ उत्थायप्रणमेद्योवैश्रीमद्भागवतंनरः ॥ धनंपुत्रांस्
दारान्भक्तिंचप्रददाम्यहम् ॥ ५७ ॥ महाराजोपचारैस्तुश्रीमद्भागवतंसुत ॥ शृण्वंतियेनराभक्त्यातेषांवश्योभ
हम् ॥ ५८ ॥ ममोत्सवेषुसर्वेषुश्रीमद्भागवतंपरम् ॥ शृण्वंतियेनराभक्त्याममभेदेनसुव्रत ॥ ५९ ॥ वस्त्रालंक
पुष्पैर्धूपदीपोपहारकः ॥ वशीकृतोह्यहंवत्ससत्स्त्रियःसत्पतिर्यथा ॥ ६० ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे मार्गशीर्षमाहात
विष्णुचतुर्मुखसंवादेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कस्मिन्क्षेत्रेहिदेवेश मार्गशीर्षोऽधिकःस्मृतः ॥ किं
भवेत्तस्मिन्नेतत्सर्वंवदप्रभो ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मथुरेतिसुविख्यातमस्तिक्षेत्रंपरंमम ॥ सुरम्याचप्रश
जन्मभूमिःप्रियामम ॥ २ ॥ पदेपदेतीर्थफलंमथुरायांचतुर्मुख ॥ यत्रयत्रनरःस्नातोमुच्यतेघोरकिल्बिषात्
सर्वधर्मविहीनानांपुरुषाणांदुरात्मनाम् ॥ नरकार्तिहरापुत्रमथुरापापनाशिनी ॥ ४ ॥ कृतघ्नश्चसुरापश्चचौर
तस्तथा ॥ मथुरांप्राप्यमनुजोमुच्यतेघोरपातकात् ॥ ५ ॥ सूर्योदयेतमोनश्येद्यथावज्रभयान्नगाः ॥ तार्क्ष्
यथासर्पामेघावातहतायथा ॥ ६ ॥ तत्त्वज्ञानाद्यथादुःखंहरिंदृष्ट्वायथागजाः ॥ तथापापानिनश्यंतिमथुराद
त ॥ ७ ॥ श्रद्धयाभक्तियुक्तस्तुदृष्ट्वामधुपुरींनरः ॥ ब्रह्महापिविशुध्येतकिंपुनस्त्वन्यपातकी ॥ ८ ॥ मथुरां

कामस्यगच्छतस्तुपदेपदे ॥ निराशानिव्रजंत्येवपापानिचशरीरतः ॥ ९ ॥ अनुषंगेणगच्छंतिवाणिज्ये
या ॥ मथुरास्नानमात्रेणपापंत्यक्त्वादिवंव्रजेत् ॥ १० ॥ नामापिगृह्णतामस्याःसदैवत्वंनसंशयः ॥ सदाकृ
त्रसदाचैवोत्तरायणम् ॥ ११ ॥ यःश्रृणोतिचतुर्वक्त्रमाथुरंममंमंदिरम् ॥ अन्येनोच्चारितंसद्यः सोपिपापात्प्रमुच
॥ १२ ॥ त्रिरात्रमपियेतत्रवसंतिमनुजाः सुत ॥ तेषांपुनंतिसंदृष्टास्पृष्टाश्चरणरेणवः ॥ १३ ॥ यथातृणरा
ज्वलयंतिस्फुलिंगकाः ॥ तथामहांतिपापानिदहतेमथुरापुरी ॥ १४ ॥ स्नानेनसर्वतीर्थानांयःस्यात्सुकृतसंच
ततोधिकतरंप्रोक्तामथुरासर्वमंडले ॥ १५ ॥ चतुर्णामपिवेदानांपुण्यमध्ययनाच्चयत् ॥ तत्पुण्यंजायतेतत्र
स्मरतांनृणाम् ॥ १६ ॥ अन्यत्रहिकृतंपापंतीर्थमासाद्यनश्यति ॥ तीर्थेषुयत्कृतंपापंवज्रलेपोभविष्यति ॥
मथुरायांकृतंपापंमथुरायांप्रणश्यति ॥ धर्मार्थकाममोक्षाख्यंस्थित्वातत्रलभेन्नरः ॥ १८ ॥ अन्यत्रदशभिव
र्ब्धंभुज्यतेहियत् ॥ किल्बिषंचचतुर्वक्त्रमाथुरेदशभिर्दिनैः ॥ १९ ॥ दिविनैवनपातालेनांतरिक्षेनमानुषे ॥ सम
थुरायांहिप्रियंममसदैवहि ॥ २० ॥ सर्वेषामेवतीर्थानांमाथुरंपरमंमहत् ॥ बालक्रीडनरूपाणिकृतानिसहगोपव
॥ २१ ॥ त्रिंशद्वर्षसहस्राणित्रिंशद्वर्षशतानिच ॥ यत्फलंभारतेवर्षेतत्फलंमथुरांस्मरन् ॥ २२ ॥ सन्निहत्याव

ण्यंराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ ततोऽधिकंलभेत्पुत्रमथुरायांदिनेदिने ॥ २३ ॥ पूर्णेवर्षसहस्रेतुतीर्थराजेतुयत्फलम्
तत्फलंलभतेपुत्रसहोमासेमधोःपुरे ॥ २४ ॥ पूर्णेवर्षसहस्रेतुवाराणस्यांचयत्फलम् ॥ तत्फलंलभतेपुत्रमथुराय
होदिने ॥ २५ ॥ गोदावरीद्वारकयोर्नरोयःक्षेत्रेकुरूणांक्षितिदायकोयः ॥ षण्मासकात्साधयतेगयायांसमंभवेन्नो
मेकमाथुरम् ॥ २६ ॥ नद्वारकाकाशिकांचीनमायागदाधरोयस्यसमंनतीर्थम् ॥ संतर्पितायद्यमुनाजलेनवांछ
नोवैपितरःपिंडदानम् ॥ २७ ॥ मथुरायांप्रकुर्वंतिपुरीसाधारणीदृशम् ॥ येनरास्तेपिविज्ञेयाःपापराशिभिरन्वि
॥ २८ ॥ नदृष्टामथुरायेनदिदृक्षायस्यजायते ॥ यत्रतत्रमृतस्यापिमाथुरेजन्मजायते ॥ २९ ॥ भूमेरजांसि
त्कालेनापिचतुर्मुखः ॥ माथुरस्थानितीर्थानितेषांसंख्यानविद्यते ॥ ३० ॥ कुरुभोःकुरुभोवासंमथुराख्यांपुरींप्र
वसामिसततंतस्यांगोपकन्याभिरावृतः ॥ ३१ ॥ रेरेसंसारमग्नाश्चशिष्यामेशृणुतापरे ॥ यदीच्छथसुखंसांद्रं
रुतमत्पुरीम् ॥ ३२ ॥ अहोलोकोमहानंदोनेत्रयुक्तोनपश्यति ॥ माथुरेविद्यमानेपिसंसृतिंभजतेसदा ॥ ३३
नुषींयोनिमतुलांलब्ध्वाभाग्यस्ययोगतः ॥ वृथैवायुर्गतंतेषांनदृष्टामथुरापुरी ॥ ३४ ॥ अहोमतेःसुदौर्बल्य
ग्यस्यदुर्विधिः ॥ अहोमोहस्यमहिमामथुरानैवसेव्यते ॥ ३५ ॥ मथुरांतुपरित्यज्ययोन्यत्रकुरुतेमतिम्

भ्रमतिसंसारेमोहितोममामायया ॥ ३६ ॥ मथुरामपिसंप्राप्ययोन्यत्रकुरुतेस्पृहाम् ॥ दुर्बुद्धेस्तस्य
ऽज्ञानेनविजृंभितः ॥ ३७ ॥ मात्रापित्रापरित्यक्तायेत्यक्तानिजबंधुभिः ॥ येषांक्वापिगतिर्नास्तिते
तिः ॥ ३८ ॥ पापराशिभिराक्रांतायेदारिद्र्यपराजिताः ॥ येषांक्वापिगतिर्नास्तितेषांममपुरीगतिः ॥
रात्सारतरंस्थानंगुह्याद्गुह्यतरंपरम् ॥ गतिमन्वेषमाणानांमथुरापरमागतिः ॥ ४० ॥ नतत्पुण्यैर्नतद्दा
तुस्तवैः ॥ नलभ्यंविविधैर्योगैर्लभ्यंमदनुभावतः ॥ ४१ ॥ मयियेषांस्थिराभक्तिर्भूयसीयेषुमत्कृपा
हिधन्यानांमथुरायांभवेद्गतिः ॥ ४२ ॥ यागतिर्योगयुक्तस्यब्रह्मज्ञस्यमनीषिणः ॥ सागतिस्त्यजतःप्रा
यांनरस्यच ॥ ४३ ॥ काश्यादिपुर्यांयदिसंतिलोकेतासांतुमध्येमथुरैवधन्या ॥ याजन्ममौंजीव्रतमृ
णांचतुर्धाविदधातिमुक्तिम् ॥ ४४ ॥ नयोगैर्यागतिर्लभ्यामन्वंतरशतैरपि ॥ अन्यत्रहेलयासात्रलभ्य
दतः ॥ ४५ ॥ नपापेभ्योभयंयत्रनभयंयत्रवैयमात् ॥ नगर्भवासभीर्यत्रतत्क्षेत्रंकोनसंश्रयेत् ॥ ४६
रायांचयत्पुण्यंतत्पुण्यस्यफलंशृणु ॥ मथुरायांसमासाद्यमथुरायांमृताहिये ॥ ४७ ॥ अपिकीटपतंग
तेतेचचतुर्भुजाः ॥ कूलात्पतंतियेवृक्षास्तेपियांतिपरांगतिम् ॥ ४८ ॥ मूकाजडांधबधिरास्तपोनियमवर्जि

५

कालेनैवमृतायेचममलोकंव्रजंतिते ॥ ४९ ॥ सर्पदष्टाःपशुहताःपावकांबुविनाशिताः ॥ लब्धापमृत्यवोऽ
रेममलोकगाः ॥ ५० ॥ सत्यंसत्यंमुनिश्रेष्ठब्रवेशपथपूर्वकम् ॥ सर्वाभीष्टप्रदंनान्यन्मथुरायाःसमंभ्र
॥ ५१ ॥ त्रिवर्गदाकामिनांयामुमुक्षूणांचमुक्तिदा ॥ भक्तीच्छोर्भक्तिदाकस्तांमथुरांनाश्रयेद्बुधः ॥ ५
दृशीमधुपुरीकर्त्तव्यामार्गशीर्षके ॥ तस्याभावेपुष्करंहिकर्तव्यंविधिपूर्वकम् ॥ ५३ ॥ ज्येष्ठंहिब्रह्मण
कुंडंचवैष्णवम् ॥ कनिष्ठंरुद्रदैवत्यमितिजानीहिबुद्धिमन् ॥ ५४ ॥ एषुस्नानंचदानंचश्राद्धंचविधि
पूजाचमहतीकार्याममप्रीतिकरासुत ॥ ५५ ॥ पूर्णायातुभवेत्पुत्रसहोमासेममप्रिया ॥ तस्यांयत्क्रि
मप्रीतिकरंभवेत् ॥ ५६ ॥ गोदानमन्नदानंचहेमदानंचपुत्रक ॥ धरादानंचकर्तव्यंपूर्णायांविधिपूर्वक
सहोमासेहिपूर्णायांसद्मदानंचकारयेत् ॥ यत्किंचित्क्रियतेपूर्णंतदक्षय्यफलंभवेत् ॥ ५८ ॥ ब्रह्म
व्यंयथाविभवसारतः ॥ पूर्णायामेवकर्तव्यउत्सवोव्रतपूर्त्तये ॥ ५९ ॥ यादृशीमथुरापुत्रसहोमासे
नतथातीर्थराजाद्यास्तदभावेचपुष्करम् ॥ ६० ॥ पुष्करेमथुरायांवैपूर्णाकार्याविचक्षणैः ॥ यत्रकुत्र

विधियुक्ताचपूर्णिमा ॥ ६१ ॥ स्नानंदानंतथापूजांपूर्णायांनकरोतियः ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिपच्यते
॥ ६२ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमान्यापूर्णाविचक्षणैः ॥ मार्गशीर्षेणसंयुक्ताअनंतफलदायिनी ॥ ६३ ॥ य
वत्समार्गशीर्षंममप्रियम् ॥ करोतियोनरोभक्त्यातस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ६४ ॥ तीर्थायुतेषुयत्पुण्यंयत्पु
भिः ॥ सर्वयज्ञेषुयत्पुण्यंतत्पुण्यंसमावाप्नुयात ॥ ६५ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंनिर्धनोधनमेवच ॥ विद्यार्थीचित
पार्थीरूपमाप्नुयात् ॥ ६६ ॥ ब्राह्मणोब्रह्मवर्चस्वीक्षत्रियोविजयीभवेत् ॥ वैश्योनिधिपतित्वंचशूद्रःशुद्धचे
॥ ६७ ॥ यद्दुर्लभंचदुष्प्राप्यंत्रिषुलोकेषुमानद ॥ तत्सर्वंप्राप्नुयान्मर्त्यःसहोमासेनसंशयः ॥ ६८ ॥ यद्यप्य
षुसक्तायेमानवाःसुत ॥ तुष्टाह्यंतेचतुर्वक्त्रनकामार्हामहाभुज ॥ ६९ ॥ सदुर्लभाहिसद्भक्तिर्ममवश्यकरीशु
संप्राप्यतेपुत्रसहोमासेकृतेतथा ॥ ७० ॥ ममप्रीतिकरंमासंसर्वदाममवल्लभम् ॥ सर्वसंप्राप्यतेऽमुष्मान्म
च्चतुर्मुख ॥ ७१ ॥ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे मार्गशीर्षमाहात्म्ये श्रीविष्णुचतुर्मुखसंवादे सप्तदशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमार्गशीर्षमाहात्म्यं संपूर्णम् ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभंभवतु ॥

इदं पुस्तकं मोहमयीनगर्यां खेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठिना स्वकीये
"श्रीवेङ्कटेश्वर" (स्टीम्) मुद्रणागारेऽङ्कयित्वा प्रकाशितम्।
संवत् १९६१, शके १८२६.

अत्रेयमभ्यर्थना.

अस्माकं मुद्रणालये वेद-वेदान्त-धर्मशास्त्र-प्रयोग-योग-सांख्य-ज्योतिष-पुराणेतिहास-वैद्यक-मंत्र-स्तोत्र-कोश-काव्य-
कार-संगीत-नीति-कथाग्रंथाः, बहवः स्त्रीणां चोपयुक्ता ग्रंथाः, बृहज्ज्योतिषार्णवनामा बहुविचित्रचित्रितोऽयमपूर्वग्रन्थः
हिन्दीमार्वाडयन्यतरभाषाग्रन्थास्तत्तच्छास्त्राद्यर्थानुवादकाः, चित्राणि, पुस्तकमुद्रणोपयोगिन्यो यावत्यस्सामग्र्यः, स्व
हारोपयोगिचित्रचित्रितालिखितपत्रवत्पुस्तकानिच; मुद्रयित्वा प्रकाशन्ते सुलभेन मूल्येन विक्रयाय । येषां यत्राभिरुचि
द्युपलब्धये एवं नव्यतया स्वस्वपुस्तकानि मुमुद्रयिषुभिः सुलभयोग्यमौल्येन सीसकाक्षरैः स्वच्छोत्तमोत्तमपत्रेषु मुद्रि
स्वस्वसमयानुसारेणोपलब्धये च पत्रिकाद्वारातैः प्रेषणीयोऽस्मि ।

अधिकमस्मदीयसूचीपुस्तकानां भिन्नभिन्नविषयाणां प्रापणेन "श्रीवेङ्कटेश्वरसमाचार" पत्रिकाप्रापणद्वारा च ज्ञेयमि

क्षेमराज श्रीकृष्णदास, "श्रीवेङ्कटेश्वर" (स्टीम्) यन्त्रालयाध्यक्षः खेतवाड़ी–मुंबई.

॥ इति मार्गशीर्षमासमाहात्म्यं समाप्तम् ॥